

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. rugpjūčio 26 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Virgilijaus Grabinsko, Andžej Maciejewski ir Antano Simniškio (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovų M. N., G. N., Vilniaus rajono savivaldybės administracijos ir Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos kasacinius skundus dėl Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. lapkričio 10 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos ieškinį atsakovams M. N., G. N., Vilniaus rajono savivaldybės administracijai, Aplinkos apsaugos departamentui prie Aplinkos ministerijos, Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos, valstybės įmonei Registrų centrai, Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Aplinkos ministerijos, uždarajai akcinei bendrovei „Novaforma“ ir K. J. dėl statybos leidimo bei kitų administracinių aktų, susijusių su neteisėto statybą leidžiančio dokumento išdavimu, panaikinimo ir statybos padarinių pašalinimo, tretieji asmenys, nepareišiantys savarankiškų reikalavimų, – Lietuvos valstybė, atstovaujama Lietuvos Respublikos Vyriausybės, ir bankas „Luminor Bank AS“, Lietuvoje veikiantys per banko „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyrių.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių statybą saugomose teritorijose, nuosavybės teisių apsaugą, savavališkos statybos padarinių šalinimą, ieškinio senaties instituto taikymą, taip pat dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą bei netinkamos šalies pakeitimą tinkama, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė panaikinti atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos 2011 m. spalio 27 d. išduotą statybos leidimą Nr. 538, Vilniaus rajono savivaldybės administracijos 2010 m. balandžio 8 d. išduotą projektavimo sąlygų sąvadą Nr. SA-269, Ūkininko sodybos vietai nustatyti komisijos 2006 m. lapkričio 3 d. ūkininko sodybos vietos parinkimo aktą Nr. 313, atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos 2012 m. gegužės 28 d. pažymą apie statinio statybą be esminių nukrypimų nuo projekto Nr. PASS-00-120528-00325 ir 2012 m. spalio 16 d. pažymą apie statinio statybą be esminių nukrypimų nuo projekto Nr. PASS-00-121016-00801, įpareigoti atsakovus M. N. ir G. N. per 6 mėnesius nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos savo ir kitų kaltų asmenų – Vilniaus rajono savivaldybės administracijos, Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos, Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos, VI Registrų centro, projektuotojų UAB „Novaforma“, K. J., Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos, lėšomis pašalinti statybos, kuriai buvo išduotas leidimas Nr. 538 statyti naują statinį žemės sklype, esančiame (*duomenys neskelbtini*), padarinius, t. y. nugriauti statinį, sutvarkyti statybą ir atkurti žemės sklypo reljefą į pirminę padėtį. Taip pat ieškovė prašė atnaujinti Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatyme (toliau – ir ABTĮ) nustatytą procesinį teisės kreiptis į teismą terminą.
3. Ieškovė nurodė, kad atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija 2011 m. spalio 27 d. išdavė statybos leidimą Nr. 538 žemės sklype, esančiame (*duomenys neskelbtini*), kuris nuosavybės teise priklauso atsakovams M. N. ir G. N. (toliau – ir žemės sklypas), statyti ūkininko sodybą: gyvenamąjį (vieno buto) namą ir pagalbinio ūkio paskirties pastatą. Medžiakalnio draustinio planavimo dokumentų regimo metu 2014 metais ieškovė gavo skundą dėl galimai neteisėtai vykdomų statybų minėtame žemės sklype. Siekdamą išsiaiškinti situaciją, ieškovė kreipėsi į atsakovę Valstybinę teritorijų planavimo ir statybos inspekciją prie Aplinkos ministerijos, ši 2014 m. gruodžio 12 d. raštu informavo ieškove, kad Nekilnojamojo turto registre įregistruota pagrindinė žemės sklypo naudojimo paskirtis – žemės ūkio, sklypo plotas 0,5821 ha, o Nekilnojamojo turto registro 9 punkte „Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos“ įrašyta, kad geomorfologinio draustinio plotas – 0,2787 ha. Patikrinusi duomenis Saugomų teritorijų valstybės kadastrę ieškovė nustatė, jog, skirtingai nei nurodyta Nekilnojamojo turto registre, ne dalis, o visas atsakovams M. N. ir G. N. priklausančias žemės sklypas yra valstybiniame Medžiakalnio geomorfologiniame draustinyje. Sklype naujų pastatų (tame tarpe ūkininko sodybų) statybos nebuvo ir nėra numatytos jokiam teritoriniame planavimo dokumente. Patikrinus turimus archyvinis žemėlapius, nustatyta, kad tame sklype nei sodybos, nei pavienių pastatų taip pat nėra buvę. Atsižvelgiant į tai, kad nei teisės aktai, nei planavimo dokumentai aptariamoje vietoje statinių, tarp jų ir ūkininkų sodybų, statybų nenumatė ir nenumato, sklype negalėjo ir negali būti statomi jokie pastatai, todėl nei pastatytas gyvenamasis namas (baigtumas 60 procentų), nei suplanuotas pagalbinio ūkio pastatas (kuris dar nėra pastatytas, Nekilnojamojo turto registre nurodyta, kad išduotas leidimas vykdyti statybos darbus, statusas: formuojamas) toje vietoje negali stovėti.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus regiono apylinkės teismas 2020 m. sausio 23 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies: atnaujino terminą reikalavimams panaikinti administracinius aktus pareikšti; panaikino atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos 2011 m. spalio 27 d. išduotą statybos leidimą Nr. 538 ir 2010 m. balandžio 8 d. išduotą projektavimo sąlygų sąvadą Nr. SA-269, Ukaininko sodybos vietai nustatyti komisijos 2006 m. lapkričio 3 d. ūkininko sodybos vietos parinkimo aktą Nr. 313, atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos 2012 m. gegužės 28 d. pažymą apie statinio statybą be esminių nukrypimų nuo projekto Nr. PASS-00-120528-00325 ir 2012 m. spalio 16 d. pažymą apie statinio statybą be esminių nukrypimų nuo projekto Nr. PASS-00-121016-00801; įpareigojo atsakovus M. N. ir G. N. per 6 mėnesius nuo teismo sprendimo įsteisėjimo atsakovų Vilniaus rajono savivaldybės administracijos iššomomis (50 procentų), Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos iššomis (30 procentų) bei Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos iššomis (20 procentų) pašalinti statybas, atliktas žemės sklype, esančiame adresu (*duomenys neskelbtini*), Vilniaus rajono savivaldybės administracijos išduotą statybos leidimą Nr. 538, padarinius – nugriauti statinius ir sutvarkyti statybvietę, likusią ieškinio dalį atmetė.
5. Teismas konstatavo, kad Lietuvos Aukščiausios Tarybos 1992 m. rugsėjo 24 d. nutarimu Nr. I-2913 „Dėl regioninių parkų ir draustinių įsteigimo“ (įsigaliojo nuo 1992 m. spalio 21 d.) siekiant išsaugoti Baltijos aukštumų lankui būdingo smulkiakalvių ruožo fragmentą Vilniaus rajone buvo įsteigtas Medžiakalnio geomorfologinis draustinis. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1997 m. gruodžio 29 d. nutarimu „Dėl naujų draustinių įsteigimo ir draustinių sąrašų patvirtinimo“ patvirtino valstybinių draustinių sąrašą, į kurį buvo įtrauktas Medžiakalnio geomorfologinis draustinis (nurodomas plotas 768,53 ha, tikslas – smulkiakalvių ruožo fragmentas, būdingas Baltijos aukštumų lankui) bei pavesta Aplinkos apsaugos ministerijai nurodytų 2 punkte draustinių ribų planus pateikti atitinkamų apskričių viršinių administracijoms bei rajonų savivaldos institucijoms. Teismas nustatė, kad nuosavybės teisių atkūrimo metu 2003 metais visas žemės sklypas pateko į Medžiakalnio geomorfologinio draustinio teritoriją ir tik po Vilniaus apskrities 2006 m. rugsėjo 12 d. įsakymo dėl kadastro duomenų patikslinimo, kuriuo buvo nustatyta, jog vienas žemės sklypas susideda iš dviejų sklypų, priėmimo vienam iš minėtų sklypų žemės naudojimo apribojimas „XXXVII Geomorfologiniai draustiniai“ buvo nustatytas ne visam plotui, bet tik daliai žemės sklypo. Teismas pažymėjo, kad į bylą nebuvo pateikti įrodymai, jog Vilniaus apskrities viršininko administracijos 2006 m. rugsėjo 12 d. įsakymo priėmimo metu toje vietoje buvo pakeista Medžiakalnio geomorfologinio draustinio riba.
6. Teismas nurodė, kad Nacionalinės žemės tarnybos vedėjas 2015 m. birželio 11 d. įsakymu Nr. 48SK-2097-(14.48.111) patvirtino žemės sklypo kadastro duomenis, nustatytus remiantis UAB „Orkanas“ matininkės 2015 m. balandžio 15 d. parengta žemės sklypo kadastro duomenų byla. Remiantis šiais duomenimis, žemės sklypui taikomos specialiosios naudojimo sąlygos „XXXVII Geomorfologiniai draustiniai“ plotas yra 0,5821 ha, t. y. visas žemės sklypo plotas. Įvertinęs bylos duomenų visumą teismas padarė išvadą, kad ginčijamų aktų priėmimo ir statybos vykdymo metu visas atsakovams M. N. ir G. N. priklausantis žemės sklypas pateko į Medžiakalnio geomorfologinio draustinio teritoriją.
7. Teismo vertinimu, aplinkybė, kad Vilniaus apskrities viršininko administracijos 2006 m. rugsėjo 12 d. įsakymu tikslinant kadastrinius matavimus buvo neteisingai nurodytas žemės sklypo, kuriam taikoma specialioji naudojimo sąlyga, plotas ir dėl to Nekilnojamojo turto registre nebuvo žymos dėl minėtos sąlygos taikymo visam žemės sklypui, nereikia, jog tokia sąlyga nebuvo taikoma visam žemės sklypui. Teismas atmetė atsakovo argumentus, kad Nekilnojamojo turto registre tik daliai žemės sklypo įregistruota specialioji sąlyga sudarė pagrindą daryti išvadą, jog statyba likusioje žemės sklypo dalyje buvo galima.
8. Teismas pažymėjo, kad pagal Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalį, galiojusią nuo 2001 m. gruodžio 28 d., statyba saugomoje teritorijoje buvo draudžiama, išskyrus dvi išimtis: 1) kai statoma (numatoma statyti) esamos ar buvusios sodybos teritorijoje; 2) kai statoma (numatoma statyti) draustinių tvarkymo planuose ar projektuose ir bendrojo planavimo dokumentuose nustatytoje vietoje. Teismo vertinimu, atsakovai į bylą nepateikė įrodymų, kad žemės sklype ginčijamų aktų išdavimo metu būtų buvusi sodyba ir buvo ketinama statyti esamos ar buvusios sodybos teritorijoje. Taip pat atsakovai nepateikė įrodymų, kad statybos darbai ginčijamų aktų priėmimo metu žemės sklype buvo galimi pagal draustinio tvarkymo planą ar projektą ir bendrojo planavimo dokumentus.
9. Teismas atmetė atsakovo M. N. ir G. N. argumentus, kad ūkininko sodybos vietai nustatyti parinkimo aktas ir jo pagrindu parengta schema laikytini teritorijų planavimo dokumentais, o schemos parengimas sukėlė teises pasekmes – suteikė teisę nustatytoje vietoje vykdyti statybą privačios žemės ūkio paskirties žemės sklype nerengiant detaliojo plano ir nekeičiant tikslinės žemės naudojimo paskirties. Teismas sutiko, kad ūkininko sodybos vietai nustatyti parinkimo aktas galėjo būti priimamas nesant detaliojo plano, tačiau nurodė, kad atsakovai nepateikė įrodymų, jog pagal bendrąjį Vilniaus rajono planą ar Medžiakalnio draustinio tvarkymo planą buvo galima statyba žemės sklype. Teismas pažymėjo, kad iš prie ginčijamo ūkininko sodybos vietai nustatyti parinkimo akto pridėtos atsakovės UAB „Novaforma“ schemos matyti, jog pagal ją ne visas žemės sklypas, bet jo dalis pateko į geomorfologinio draustinio teritoriją. Tačiau teismas nurodė, kad priimanč sprendimą dėl ūkininko sodybos vietos parinkimo buvo remtasi teisės aktų neatitinkančia schema, nes joje buvo neteisingai pažymėta draustinio riba.
10. Teismas sutiko su ieškovės argumentu, kad sprendžiant dėl statybos leidimo išdavimo buvo padaryta procedūrinių pažeidimų. Nurodė, kad pagal tuo metu galiojusio Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 23 straipsnio 9 dalį savivaldybės administracija turėjo perduoti statytojo prašymą ir Statybos įstatyme nustatytus dokumentus Nuolatinėi statybos komisijai, o ši prievolė patikrinti, ar statyba atitinka teritorijų planavimo dokumentuose nustatytus statybos sklypo tvarkymo reikalavimus bei projektavimo sąlygų sąvado reikalavimus. Teismas pažymėjo, kad Nuolatinė statybos komisija nagrinėjama atveju statybos leidimo išdavimo procedūroje nedalyvavo, o į bylą buvo pateiktas ne minėtos komisijos, bet Vilniaus rajono savivaldybės administracijos 2011 m. spalio 20 d. statinių projekto sprendinių atitikties tikrinimo protokolai, kuriuo pritarta parengtam statinio projektui. Todėl teismas konstatavo buvus procedūrinių pažeidimų, kuris galėtų būti vertinamas kaip ne esminis tokiu atveju, jei sprendimas neprieštarautų imperatyviems teisės aktų reikalavimams.
11. Be kita ko, teismas atmetė atsakovo M. N. ir G. N. argumentus, kad įpareigojimas nugriauti statinį neatitiktų proporcingumo principo. Teismo vertinimu, nagrinėjama atveju statyba prieštaravo imperatyviems teisės aktų reikalavimams, todėl kraštutinių neteisėtai statybos padarinių taikymas atitinka proporcingumo, teisingumo principą, nes teisės normos imperatyvumas savaime negali būti traktuojamas kaip jį taikyti turinčio teismo galimybės vykdyti teisingumą suvaržymas. Teismas nurodė, kad atsakovams priklausančiame žemės sklype statybos nėra galimos ir pagal šiuo metu galiojanti teisinių reglamentavimą, todėl nenustačius pareigos nugriauti statinį jis negalės būti įteisintas.
12. Taip pat teismas atmetė atsakovo argumentus dėl teisingumo, teisėtų lūkesčių principų pažeidimo patenkinus ieškovės reikalavimą, nurodydamas, kad ginčijamų administracinių aktų išdavimo metu galiojęs teisinis reglamentavimas nesuteikė atsakovams teisės vykdyti naujas statybas žemės sklype, todėl jie negalėjo turėti teisėtų lūkesčių realizuoti statytojo teises.
13. Dėl įpareigojimo atkurti žemės sklypo reljefą į pirmą padėtį teismas pažymėjo, kad 2019 m. lapkričio 25 d. vykusiame teismo posėdyje ieškovės atstovė pripažino, jog klodų atkurti geologine prasme nėra galima, tačiau nurodė, kad pašalinus statinius turi būti suformuota netikra kalva. Vis dėlto teismas netenkino šio reikalavimo konstatuodamas, kad ieškovė nėra subjektas, turintis teisę spręsti dėl atkūrimo priemonių taikymo. Remdamasis Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsnio 2 dalimi ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gegužės 16 d. įsakymu Nr. D1-228 patvirtintu Aplinkos atkūrimo priemonių parinkimo bei išankstinio pritarimo gavimo tvarkos aprašu (27–36¹ punktais), teismas padarė išvadą, kad dėl aplinkos atkūrimo priemonių taikymo pavesta spręsti Regiono aplinkos apsaugos departamentui.
14. Pasisakydamas dėl atsakingų už neteisėtą statybą asmenų ir jų atsakomybės laipsnio teismas nurodė, kad byloje nėra duomenų, jog atsakovai M. N. ir G. N. būtų kokių nors būdu nulėmę neteisėtų administracinių aktų priėmimą, aiškiai žinoję apie jų prieštaravimą imperatyvioms įstatymo nuostatomis. Teismo vertinimu, aplinkybė, kad atsakovas M. N. turi statybos inžinieriaus kvalifikaciją, taip pat aplinkybė, jog saugomų teritorijų kadastro duomenys yra vieši, nėra pakankamos, kad atsakovai M. N. ir G. N. būtų laikomi kaltais ir jų iššomis privaloma šalinti

statybos padariniai.

15. Taip pat teismas sutiko su atsakovių VĮ Registrų centr ir Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos argumentais dėl jų kaltės nagrinėjamoje situacijoje nebuvimo. Teismas nurodė, kad registro tvarkytojas neturi teisinio pagrindo abejoti aktų, kurių pagrindu jis įregistruoja daiktines teises pagrįstumu. Byloje nėra duomenų, kad statybos procese sukurtas daiktas registracijoje neatitiko dokumento, kurio pagrindu ji buvo atlikta. Taip pat nurodė, kad atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos 2012 m. gegužės 28 d. pažyma Nr. PASS-00-120528-00325 ir 2012 m. spalio 16 d. pažyma Nr. PASS-00-121016-00801 buvo išvestiniai administraciniai aktai, kurių išdavimą lėmė neteisėtu pripažinto statybos leidimo išdavimas ir jo pagrindu vykdyti statybos darbai. Pažymėjo, kad atsakovė Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos nedalyvavo išduodant administracinius aktus, suteikčius teisę atsakovams M. N. ir G. N. vykdyti statybos darbus bei nulėmusius neteisėtos statybos pasekmes, kurios turi būti šalinamos nugriauvant pastatus.
16. Teismas nurodė, kad būtent ūkininko sodybos vietos parinkimo aktas sudarė galimybę inicijuoti atitinkamus ūkinius procesus ir turto sukūrimą. Teismas nustatė, kad ūkininko sodybos vietos parinkimo aktą pritardami ūkininko sodybos vietai pagal atsakovės UAB „Novaforma“ neteisėtą schemą pasirašė Vilniaus rajono savivaldybės administracijos, Vilniaus apskrities viršininko administracijos Vilniaus rajono žemėtvarkos skyriaus bei Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento atstovai. Teismo vertinimu, minėtų institucijų darbuotojai pagal savo kompetenciją įpareigoti veikti tokiu būdu, kad jų priimami sprendimai atitiktų teisės aktų reikalavimus, šios pareigos tinkamai neatliko. Kaip pažymėjo teismas, kadangi būtent atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracija bei institucijos, kurių įgaliojimus perėmė Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos ir Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos, pažeidė įstatymų reikalavimus neteisėtai priimdami administracinius aktus, lėmusius neteisėtą statybą, todėl jos Statybos įstatymo 33 straipsnio prasme laikytinos kaltais asmenimis, kurių iššomis turi būti nugriauti neteisėtai pastatyti statiniai.
17. Teismas atmetė ieškovės argumentus dėl atsakovų solidariosios atsakomybės nagrinėjamu atveju, motyvuodamas tuo, kad ne visų atsakovų veiksmai vienodai prisidėjo prie teisiųjų prielaidų vykdyti neteisėtas statybas atsiradimo, ir konstatavo, kad šiuo atveju taikytina dalinė atsakomybė. Teismo vertinimu, tokios atsakomybės taikymas taip pat labiau atitiktų teisingumo principą bei prevencinę funkciją. Atsižvelgdamas į tai, kad atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos veiksmai tiesiogiai, o kitų atsakovių veiksmai netiesiogiai lėmė neteisėtos statybos pasekmes, bei į tai, kad atsakovės Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos neteisėti veiksmai pasireiškė Vilniaus apskrities viršininko administracijai priimant 2006 m. rugsėjo 12 d. iškvėmą, kadangi apskrities viršininko administracijai teises ir pareigas perėmė ši atsakovė, o Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento, kurio teises ir pareigas perėmė Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos, darbuotojų neteisėti veiksmai pasireiškė pritariant sodybos parinkimo vietai pagal atsakovės UAB „Novaforma“ schemą, teismas padarė išvadą, kad Vilniaus rajono savivaldybės administracija privalo apmokėti 50 procentu neteisėtos statybos padarinių šalinimo išlaidų, Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos – 30 procentų, o Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos – 20 procentų.
18. Teismo vertinimu, atsakovų argumentai dėl ieškovės atsakomybės šioje byloje yra bendro pobūdžio, deklaratyvūs, todėl nesudaro pagrindo laikyti ieškovę kalta dėl kilusių neteisėtų statybų padarinių. Teismas nurodė, kad atsakovai nepateikė įrodymų, kad iki informacijos apie neteisėtas statybas gavimo 2014 m. kovo mėn. ieškovei buvo žinoma apie tai, jog žemės sklypo nekilnojamojo turto registre neteisingai nurodytas taikytinų specialiųjų sąlygų plotas. Teismas pažymėjo, kad byloje nustatyta, jog Vilniaus apskrities viršininko administracijos 2003 m. sausio 22 d. sprendimu Nr. 41-45303 specialiosios sąlygos buvo taikomos visam žemės sklypo plotui, kaip po 2015 m. atliktų kadastrinių matavimų, kurių teisėtumas šioje byloje nėra ginčijamas. Teismas konstatavo, kad žemės sklype taikytinų specialiųjų sąlygų plotas buvo nurodytas neteisingai ne dėl to, kad ieškove neužtikrino registrų sąveikos, bet dėl neteisėtų Vilniaus apskrities viršininko administracijos darbuotojų veiksmų tikrinant kadastrinių matavimų atitiktį teisės aktų reikalavimams.
19. Be kita ko, teismas nurodė, kad ieškiniu pateikimo metu galiojusį Statybos įstatymo 28¹ straipsnio 1 dalies, 23 straipsnio 30 dalies pagrindu ieškovė laikytina tinkama ieškove šioje byloje.
20. Taip pat teismas nurodė, kad pagrindą atnaujinti praleistą vieno mėnesio senaties terminą kreiptis į teismą dėl administracinių aktų ginčijimo sudaro aplinkybės, jog praleistas terminas nėra neprotingai ilgas, pareikštu ieškiniu siekiama apginti visuomenei svarbius interesus, ieškovės veiksmuose nenustatyta nesažiningo delsimo kreiptis į teismą požymių, ieškiniu ginamos vertybės svarbios viešajam interesui.
21. Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovų M. N. ir G. N., Vilniaus rajono savivaldybės administracijos, Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos, Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos apeliacinius skundus, 2020 m. lapkričio 10 d. nutartimi Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. sausio 23 d. sprendimą paliko nepakeistą.
22. Kolegija nurodė, kad atsakovai nepateikė įrodymų, jog iki informacijos apie neteisėtas statybas gavimo ieškovei iš tikrųjų buvo žinoma apie tai, kad žemės sklypo nekilnojamojo turto registre neteisingai nurodytas taikytinos specialiosios sąlygos plotas. Aplinkybė, kad žemės sklypas ne kartą buvo parduodamas kitiems asmenims, kolegijos vertinimu, nepagrindžia fakto, jog ieškovei galėjo būti žinoma apie neteisingus įrašus Nekilnojamojo turto registre. Juolab kad žemės sklypas dar 2005 m. buvo įtrauktas į saugomų teritorijų valstybės kadastrą.
23. Kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad žemės sklype taikytinos specialiosios sąlygos plotas buvo nurodytas neteisingai ne dėl to, kad ieškove neužtikrino registrų sąveikos, bet dėl neteisėtų Vilniaus apskrities viršininko administracijos darbuotojų veiksmų tikrinant kadastrinių matavimų atitiktį teisės aktų reikalavimams, kai specialioji žemės naudojimo sąlyga (geomorfologiniai draustiniai) buvo pradėta taikyti ne visam žemės sklypiui.
24. Kolegija atmetė atsakovų argumentus, kad ieškove nevykdė pareigos kontroliuoti duomenis atitinkamuose valstybiniuose registruose, tretiesiems asmenims vykdant sandorius dėl sklypų saugomose teritorijose. Pažymėjo, kad ieškove Medžiakalnio geomorfologinio draustinio ribas Saugomų teritorijų valstybės kadastru nurodė 2005 m. spalio 13 d. Draustinio planavimo dokumentų rengimo 2014 metais metu ieškove gavo skundą dėl galimai vykdomų statybų žemės sklype, esančiame Medžiakalnio draustinyje. Patikrinusi, kad visas atsakovų M. N. ir G. N. žemės sklypas yra valstybės saugomoje teritorijoje – draustinyje, 2015 m. vasario 5 d. kreipėsi į Nekilnojamojo turto registro tvarkytoją dėl registro duomenų pakoregavimo. Įvertinusi tai, kolegija padarė išvadą, kad ieškove tinkamai vykdė pareigas, nustatytas Saugomų teritorijų įstatymo 32 straipsnyje.
25. Taip pat kolegija pažymėjo, kad atsakovai neteikė į bylą priešiškinio ieškovės atžvilgiu, nereikškė jai jokių reikalavimų, todėl nėra jokių procesinių galimybių pripažinti ieškovę atsakove ar spręsti dėl jos atsakomybės šalinant neteisėtos statybos padarinius.
26. Kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas išsamiai ir motyvuotai įvertino, kodėl ginčo statyba nėra buvusios sodybos atstatymas ir kodėl ji neatitinka Medžiakalnio draustinio tvarkymo plano, patvirtinto aplinkos ministro 2014 m. gruodžio 18 d. įsakymu Nr. D1-1043, sprendinių, pagal kuriuos ginčo teritorijoje tokia statyba nėra nurodyta. Kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas atsižvelgė į byloje esančius įrodymus, į teisinį reglamentavimą ir padarė pagrįstą išvadą, jog atsakovams priklausančiame žemės sklype statybos nėra galimos pagal šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą, todėl statinys negalės būti įteisintas.
27. Kolegija atmetė atsakovų argumentus dėl neteisėtos statybos padarinių šalinimo priemonės – statinių nugriovimo – neproporcingumo, konstatavusi, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai pripažino, jog draudimas atsakovams priklausančiame žemės sklype vykdyti statybos darbus įtvirtintas imperatyviuose aplinkos apsaugos, saugomų teritorijų apsaugos teisės aktų reikalavimuose ir minėta aplinkybė turi esminę reikšmę, sprendžiant dėl neteisėtos statybos padarinių.

28. Kolegija atmetė atsakovų argumentus dėl ginčo galimo išnykimo ateityje, motyvuodama tuo, kad šios bylos nagrinėjimo dalykas nėra susijęs su Medžiakalnio geomorfologinio draustinio ribų pakeitimo procedūromis. Kolegijos vertinimu, vien aplinkybė, kad aplinkos ministras 2018 m. gegužės 31 d. įsakymu Nr. D1-430 nutarė biudžeto lėšomis atlikti Medžiakalnio valstybinio geomorfologinio draustinio ribų plano, patvirtinto Vyriausybės 2014 m. spalio 22 d. nutarimu Nr. 1146, ir Medžiakalnio valstybinio geomorfologinio draustinio tvarkymo plano, patvirtinto aplinkos ministro 2014 m. gruodžio 18 d. įsakymu Nr. D1-1043, koregavimo procedūras, nesudaro pagrindo pripažinti, kad ginčo statyba buvo galima atsakovų M. N. ir G. N. žemės sklype pagal Saugomų teritorijų įstatymą.
29. Kolegija pripažino pagrįsta pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria teismas atnaujino praleistą ieškinio senaties terminą. Kolegija pažymėjo, kad pareikštų ieškinių buvo siekiama apginti visuomenei svarbius interesus, o ieškovės veiksmai gavus skundą, taip pat nenustačius šiuose veiksmuose nesažiningo delsimo kreiptis į teismą požiūriu, įvertinus termino kreiptis į teismą praleidimo trukmę, ieškinių ginamų vertybių svarbą viešajam interesui, sudarė pirmosios instancijos teismui pagrindą atnaujinti praleistą kreipimosi į teismą terminą.
30. Kolegija atmetė kaip nepagrįstą atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos argumentą, kad Nekilnojamojo turto registre tik daliai žemės sklypo įregistruota specialioji sąlyga – geomorfologiniai draustiniai – sudarė pagrindą daryti išvadą, jog statyba likusioje žemės sklypo dalyje buvo galima. Kolegija nurodė, kad nuosavybės teisių atkūrimo metu 2003 metais visas žemės sklypas pateko į Medžiakalnio geomorfologinio draustinio teritoriją ir tik po Vilniaus apskrities viršininko 2006 m. rugsėjo 12 d. įsakymo dėl kadastro duomenų patikslinimo, kuriuo buvo nustatyta, kad vienas žemės sklypas susideda iš dviejų sklypų, priėmimo vienam iš minėtų sklypų žemės naudojimo apribojimas buvo nustatytas ne visam plotui, bet tik daliai žemės sklypo ploto. Kolegija pažymėjo, kad apeliante nepateikė į bylą jokių įrodymų, jog Vilniaus apskritis 2006 m. rugsėjo 12 d. įsakymo priėmimo metu toje vietoje buvo pakeista Medžiakalnio geomorfologinio draustinio riba.
31. Kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas plačiai išanalizavo teismų praktiką, kurioje nurodyta, jog administraciniai sprendimai dėl specialiųjų žemės naudojimo sąlygų nurodymo viešame registre nėra tie aktai, kurių pagrindu yra nustatomos specialiosios žemės sklypų naudojimo sąlygos. Kai žemės sklypas patenka į draustinio ribas, vėlesnis tokios teritorijos teisinį statusą apibrėžiančių dokumentų pakeitimas (papildymas), atsižvelgiant į saugomos teritorijos tvarkymo reikalavimus, negali būti vertinamas kaip neteisėtas ir nepagrįstas, t. y. jeigu tam tikra teritorija priklauso draustinui, ji turi būti tvarkoma, atsižvelgiant į draustinyje esančios teritorijos tvarkymui teisės aktais keliamus reikalavimus (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. liepos 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-2051/2012). Kolegijos vertinimu, veiklos apribojimų ginčo teritorijoje turėjo būti laikomasi, nepaisant to, ar į Nekilnojamojo turto kadastrą bei Nekilnojamojo turto registrą buvo įrašyta specialioji naudojimo sąlyga. Pažymėjo, kad veiklos apribojimais draustinyje taikomi nuo jų nustatymo, o ne įrašymo į Nekilnojamojo turto registrą.
32. Kolegija konstatavo, kad būtent atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracija ir institucijos, kurių įgaliojimus perėmė Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos bei Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos, pažeidė įstatymų reikalavimus neteisėtai priimdamos administracinius aktus, lėmusius neteisėtą statybą, todėl jos laikytinos Statybos įstatymo 33 straipsnio prasme kaltais asmenimis, kurių lėšomis turi būti nugriauti neteisėtai pastatyti statiniai.
33. Kolegija nesutiko su atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos apeliacinio skundo argumentais, kad į bylą kaip atsakovai turėjo būti įtraukti UAB korporacija „Matininkai“, Vilniaus visuomenės sveikatos centras, AB „Lesto“ ir AB TEO LT. Statybos įstatymo 27 straipsnio 24 dalyje nustatyta, kad bylose dėl išduotų statybą leidžiančių dokumentų galiojimo panaikinimo atsakovais laikomi asmenys, pritarę statybą leidžiančio dokumento išdavimui, ir šiuos dokumentus išdavę subjektai. Pagal reikiamus reikalavimus dėl administracinių aktais nustatytų teisių ir pareigų turi atsakyti aktus priėmusios institucijos. Kolegijos vertinimu, viešojo administravimo subjektų netinkamas pareigų atlikimas negali būti aiškinamas kaip valstybei ar savivaldybei tenkančių pareigų perkėlimas privačiam ūkio subjektui. Kolegija konstatavo, kad vien aplinkybė, jog 2011 m. spalio 20 d. statinių projekto sprendinių atitikties tikrinimo protokolą Nr. 4-897 pasirašė Vilniaus visuomenės sveikatos centras, AB „Lesto“ ir AB TEO LT, nėra pagrindas daryti išvadą, kad jie turi būti laikomi kaltais Statybos įstatymo 33 straipsnio prasme. Kolegijos vertinimu, taip pat nėra pagrindo įtraukti į bylą UAB korporacijos „Matininkai“, kadangi ji tik atliko matavimus, tačiau nepriėmė ginčijamų administracinių aktų, neišdavė statybos leidimo ar kitų dokumentų.
34. Kolegija atmetė atsakovo Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos argumentus, kad šioje byloje viešąjį interesą turėtų ginti prokuroras, o ieškovė turėtų būti įtraukta į bylą kaip atsakovė ir prisiimti visas iš to kilusias pasekmes, taip pat kad ieškovė, veikdama pagal jai teisės aktais suteiktus įgaliojimus, laiku nesiėmė jokių priemonių, kad statybos leidimą gavę asmenys stabdytų statybos darbus.
35. Taip pat kolegija atmetė atsakovo Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos argumentus, kad pirmosios instancijos teismas nepasisakė dėl jo kaltės ir laipsnio. Kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento veiksmai, pasirašant 2006 m. lapkričio 3 d. Ūkininko sodybos vietai nustatyti komisijos parinkimo aktą Nr. 313, 2010 m. kovo 8 d. teikiant išvadą Nr. VR-4.5-25 dėl atsakovų statinio projekto aplinkos apsaugos dalies, netiesiogiai lėmė neteisėtos statybos pasekmes. Kolegija pažymėjo, kad savo pareigas šiuose etapuose atsakovo atstovai atliko nerūpestingai, nepagrįstai apsiribojo tik registro išrašu apie tai, jog specialios naudojimo sąlygos taikomos ne visam sklypui ir nesprendė dėl UAB „Novaforma“ schemos atitikties teisės aktų reikalavimams (tarp jų ir draustinio ribų planui). Tokiu būdu tinkamas šių pareigų neatlikimas lėmė neteisėtus sprendimus. Konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į byloje nustatytas aplinkybes, pagrįstai pripažino, jog Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos privalo apmokėti 20 procentų neteisėtos statybos padarinių šalinimo išlaidų.
36. Dėl atsakovės Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos apeliacinio skundo argumentų kolegija, įvertinusi visumą teisės aktų, reglamentuojančių statybos padarinių pašalinimą, nurodė, kad esant imperatyviems draudimams statyti ginčo žemės sklype pastatus, jų įteisinimas arba palikimas nėra galimas. Kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai nesivadovavo atsakovės Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos nurodoma Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 16 d. nutartimi, priimta byloje Nr. e3K-3-86-969/2019, kadangi ji neatitinka šios bylos faktinių aplinkybių. Kolegija nurodė, kad nurodytoje nutartyje sprestas klausimas dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių restitucijos taikymą, valstybei taisant klaidas, padarytas neteisėtai perleidus valstybės turtą, aiškinimo ir taikymo, o šioje byloje nagrinėjamas neteisėtos statybos padarinių saugomose teritorijose šalinimo klausimas.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

37. Kasaciniu skundu atsakovai M. N. ir G. N. prašo panaikinti Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. sausio 23 d. sprendimą ir Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. lapkričio 10 d. nutartį bei priimti naują sprendimą – bylą nutraukti arba ieškinį atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 37.1. Teismai netyrė statybos padarinių aplinkai ir visuomenės interesams masto, nevertino statybos padarinių šalinimo pasekmių. Saugomų teritorijų įstatymo 3 straipsnyje nustatyta, kad saugomos teritorijos steigiamos siekiant išsaugoti ir propaguoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus bei objektus (vertybes). To paties įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad draustiniai steigiami, siekiant išsaugoti gamtos ir kultūros teritorinius kompleksus (vertybes), vietas. Remiantis saugomų teritorijų steigimo, jų ribų keitimo nagrinėjimo komisijos rekomendacija, Saugomų teritorijų įstatymo tikslai nebepasiekiami, kadangi ginčo sklype saugomi objektai sunaikinti negrįžtamai ir tai įvyko ne dėl atsakovų M. N. ir G. N. kaltės. Teismai, konstatuodami pastato griovimo būtinumą, neatkuriant buvusio teritorijos reljefo, iš esmės nurodė, kad šiuo atveju teismine tvarka nėra ginamas joks viešasis interesas, susijęs su vertybių išsaugojimu, todėl teismų priimti sprendimai yra formalūs.

- 37.2. Reikalavimas atsakovams M. N. ir G. N. pašalinti statybą leidžiančio dokumento vykdymo padarinius, nurodytus Nekilnojamojo turto registro centrinio duomenų banko išrašė, ir sutvarkyti statybą leidžiantį dokumentą laikytinas neproporcingu Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT), Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijos prasme. Nors pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnį, nuosavybės teisė nėra absoliuti ir ji gali būti ribojama įstatymu dėl nuosavybės objekto pobūdžio ar padarytų priešingų teisei veiksmų arba dėl visuomenei būtino ir konstituciškai pagrįsto poreikio, tačiau riboti nuosavybę galima tik įstatymu, o ribojimai turi būti būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves, Konstitucijoje įtvirtintas vertybės, visuomenei būtinas konstituciškai svarbius tikslus, taip pat privalo būti paisoma proporcingumo principo.
- 37.3. EŽTT byloje *Depalle prieš Prancūziją ir Kozaciūlu prieš Turkiją* yra konstatavęs, kad siekis nustatyti teisingą pusiausvyrą tarp bendruomenės intereso ir individo pagrindinių teisių apsaugos lemia proporcingą pasirinktų priemonių ir siekiamų tikslų santykį. Vertinant teisės į nuosavybės apsaugą neteisėtos statybos kontekste būtina užtikrinti visuomenės ir asmens interesų pusiausvyrą, todėl kai kuriais atvejais sprendimas nugriauti statinį gali būti laikomas tinkamu ir proporcingu padarytam teisės pažeidimui. Konvencijos 1 protokolo 1 straipsnyje įtvirtintos trys tarpusavyje susijusios taisyklės: i) teisė netrukdomai naudotis savo nuosavybe; ii) galimybė atinti nuosavybę, kai tai yra būtina visuomenės poreikiams; ir iii) valstybės teisė kontroliuoti nuosavybės naudojimą, atsižvelgiant į bendrąjį interesą. EŽTT byloje *Tumeliai prieš Lietuvą* pabrėžė, kad galimybė atinti nuosavybę ir teisė kontroliuoti nuosavybės naudojimą galimos, jeigu tai atitinka teisėtumo principą ir tuo siekiama teisėto tikslo proporcingomis priemonėmis. Jeigu asmuo patiria per didelę individualią naštą, reikiama interesų pusiausvyrą nepasiekama.
- 37.4. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad neteisėtos statybos padariniai turi būti taikomi laikantis ginčo šalių interesų derinimo ir taikomų priemonių proporcingumo siekiamam tikslui principų. Kurį iš įstatyme nurodytų priemonių taikyti, sprendžia teismas kiekvienu konkrečiu atveju, priklausomai nuo aplinkybių, kurioms esant padarytas teisės pažeidimas, taip pat pažeidimo sunkumo, ginamos teisės svarbos ir kitų aplinkybių. Savavališkų statinių nugriovimas yra kraštutinė priemonė ir turi būti taikoma, nesant teisinės galimybės kitaip spręsti savavališkos statybos padarinių šalinimo klausimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-58/2008; 2009 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-240/2009](#); 2011 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-39/2011).
- 37.5. Teismai byloje priėmė neproporcingus sprendimus, nes asmenų teisė į nuosavybę pažeidžiama jau neegzistuojant bendrajai visuomenės interesui, kadangi viešojo intereso – draustinio saugomos vertybės nebeliko. Tai konstatavo tiek speciali komisija, tiek iš esmės patys teismai, nekeldami klausimo dėl saugoto reljefo atkūrimo būtinumo, kadangi saugotų specifinių klotų fiziškai atkurti jau neįmanoma. Pagal kasacinio teismo praktiką teismas, nagrinėdamas bylą dėl savavališkos statybos padarinių pašalinimo, pirmiausia turi išsiaiškinti, ar tokių statinių statyba atitinkamoje teritorijoje iš viso galima, o jei galima – atsižvelgdamas į savavališka statyba sukeltų padarinių šalinimo padarinius ir galimybes atkurti iki savavališkos statybos buvusią padėtį, spręsti dėl savavališkos statybos padarinių šalinimo būdo. Šiuo atveju Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnyje nustatyta, kad gamtiniuose ir kompleksiniuose draustiniuose statyba yra galima, jei statyba susijusi su draustinio steigimo tikslais, jei pastatai statomi esamose ir buvusiose sodybose, pastatai statomi vietose, nustatytose draustinių tvarkymo planuose ir (ar) bendruosiuose planuose.
- 37.6. Ginčo pastatas pastatytas iš atsakovų M. N. ir G. N. nuosavų bei skolintų lėšų. Jis yra įkeistas trečiajam asmeniui banko „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyriui, užtikrinant prievolių pagal kredito sutartį tinkamą vykdymą. Esant tokioms aplinkybėms, valstybės institucijos pastato nugriovimo atveju dėl savo neteisėtų veiksmų turėtų pareigą atlyginti žalą atsakovams ir trečiajam asmeniui. Todėl labiau viešąjį interesą atitiktų galimybė įteisinti ginčo pastato statybą, negu įpareigoti jį nugriauti.
- 37.7. Nagrinėjamu atveju susiklostė situacija, kad atsakovų pastatytas pastatas negali būti įteisintas ne dėl jų kaltės, o dėl to, jog jis yra draustinio teritorijoje. Tačiau draustinio teritorijos dalis, kurioje nebeliko saugotinių objektų, remiantis specialistų siūlymais, negali būti išbraukta iš draustinio ribų, nes joje be statybos leidimo pastatytas pastatas. Kasacinio teismo praktikoje konstatuota, kad neleistina tokia situacija, jog atskirų teisių įgyvendinimas tarpusavyje būtų taip susijęs, jog neįgyvendinus vienos teisės būtų negalimas kitos teisės realizavimas, o antrosios teisės nebūtų galima realizuoti, kol neįgyvendinta pirmoji (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-148/2013](#) ir 2015 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-72/2015](#)).
- 37.8. Teismai nepagrįstai nurodė, kad ieškovė neturėjo pareigos kontroliuoti viešajame registre registruotų specialiųjų žemės sklypo naudojimo sąlygų. Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos direktoriaus 2006 m. gegužės 10 d. įsakymu patvirtinus Saugomų teritorijų valstybės kadastrą veikimo schemą, Nekilnojamojo turto registro duomenų bazė laikytina susijusia su valstybės registru, o Nekilnojamojo turto registro ir Saugomų teritorijų kadastrą duomenys tapo papildančiais vieni kitus, keičiantis jų duomenimis. Saugomų teritorijų įstatymo 32 straipsnio 10 punkte nustatyta, kad jei suteikiant naudotis, perleidžiant ar parduodant žemę arba atkuriant nuosavybės teises į žemę saugomose teritorijose, į Nekilnojamojo turto registro duomenis nebuvo įrašyti teisės aktų ar teritorijų planavimo dokumentų nustatyti veiklos apribojimai ar kiti reikalavimai, susiję su saugoma teritorija, juos į šio registro duomenis Vyriausybės įgaliosios institucijos (ieškovės) teikimu Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo turto registro įstatymo bei kitų teisės aktų nustatyta tvarka įrašo nekilnojamojo turto registro tvarkytojas. Teismai nustatė, kad sklypas, iki jį įsigijo atsakovai, buvo perleistas tris kartus (2006 m. rugsėjo 19 d., 2006 m. spalio 6 d. ir 2009 m. lapkričio 18 d.), tačiau ieškovė į Nekilnojamojo turto registro tvarkytoją dėl registro duomenų pakoregavimo (pažymėdama, kad ginčo žemės sklypo nekilnojamojo turto registro 9 punkte neteisingai įrašytos specialiosios naudojimo sąlygos) kreipėsi tik 2015 m. vasario 5 d. raštu. Tai reiškia, kad ieškovė, turėdama galimybę ir pareigą užtikrinti Saugomų teritorijų kadastrą sąveiką su susijusiais valstybiniais registrais, elgėsi nepakankamai apdairiai ir rūpestingai bei iš esmės neatliko savo funkcijų.
- 37.9. Teismai nepagrįstai atraukino senaties terminą individualiems administraciniais aktams ginčyti ir padarydami išvadą, kad ieškovė neturėjo nei pareigos, nei galimybės sužinoti apie viešajame registre įregistruotus juridinius faktus, prieštaraujančius Saugomų teritorijų registre esantiems duomenims, o apie pažeidimus, daromus saugomoje teritorijoje sužinojo tik iš pilietškai aktyvaus asmens skundo, paneigė Saugomų teritorijų įstatyme ir poįstatyminiuose teisės aktuose ieškovei nustatytas imperatyvias pareigas. Jei iki 2014 m. birželio mėn. ieškovė neturėjo pareigos ir galimybės užtikrinti Saugomų teritorijų registro ir Nekilnojamojo turto registro duomenų sąveiką, tai apie duomenų neatitiktį jai turėjo būti žinoma bent jau 2014 m. birželio 16 d., kai ieškovė persiuntė asmens skundą Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai. Ieškovė į teismą kreipėsi tik 2015 m. balandžio 16 d., o 2015 m. vasario 5 d. raštu kreipėsi į Nekilnojamojo turto registro tvarkytoją dėl registro duomenų sutvarkymo (pakoregavimo), kadangi neteisingai buvo įrašytos specialiosios naudojimo sąlygos. Todėl ieškovės praleistas terminas neturėtų būti laikomas objektyviai pateisinamu, net ir ginant viešąjį interesą. Nagrinėjamu atveju susidaro netoleruotina situacija, kai laiku atitinkamo reikalavimo nepareiškęs viešojo administravimo subjektas, pats galintis tinkamai neatlikęs jo kompetencijai priskirtų veiksmų, siekia nulenti prieš 12 metų suformuoto žemės sklypo kadastrą duomenų pakeitimą, leidžiantį itin didelę žalą piliečiams, kartu neapginant ir viešojo intereso (sunaikintų saugomų vertybių).
- 37.10. Nagrinėjamu atveju teismai priėmė formalius ir Konstitucijos 109 straipsniui prieštaraujančius sprendimus, kadangi nugriovus pastatą bus tęsiama Medžiakalnio geomorfologinio draustinio ribų koregavimo procedūra ir atsiras galimybė, iš naujo gavus statybą leidžiančius dokumentus, statyti pastatą.
38. Atsakovė Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos prisidėjimu prie atsakovų M. N. ir G. N. kasacinio skundo prašo jį tenkinti.
39. Kasaciniu skundu atsakovas Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos prašo panaikinti Vilniaus regiono apylinkės teismo

2020 m. sausio 23 d. sprendimą ir Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. lapkričio 10 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškinį atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

- 39.1. Teismai neteisingai aiškino ir taikė procesines teisės normas. Apeliacinės instancijos teismas visiškai nesirėmė byloje esančiais įrodymais ir nenurodė motyvų priimdamas sprendimą. Tuo metu galiojusio Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje buvo nustatyta, kad specialiosios žemės naudojimo sąlygos – tai įstatymais ar Vyriausybės nutarimais nustatyti ūkinės ir (ar) kitokios veiklos apribojimai, priklausantys nuo geografinės padėties, gretinybių, pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties, žemės sklypo naudojimo būdo ir pobūdžio bei žemės sklype esančių statinių ir aplinkos apsaugos poreikių. Žemės įstatymo 21 straipsnio 2 punktu buvo nustatyta žemės savininkų ir kitų naudotojų pareiga laikytis žemės sklypui nustatytų specialiųjų sąlygų. Vadovaujantis Žemės įstatymo 22 straipsnio 5 dalimi, konkrečiam žemės sklypui taikomos specialiosios žemės naudojimo sąlygos įrašomos į Nekilnojamojo turto kadastrą ir Nekilnojamojo turto registrą registruojant suformuotus naujus žemės sklypus pagal teritorijų planavimo dokumentus. Sąlygos taikomos nuo įrašymo į Nekilnojamojo turto registrą dienos (Žemės įstatymo 22 straipsnio 7 dalis).
- 39.2. Byloje Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos kaip atsakovas patrauktas dėl Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento atstovo dalyvavimo parenkant vietą ūkininko sodybai. Dalyvavimą patvirtina pasirašytas Ūkininko sodybos vietai nustatyti komisijos 2006 m. lapkričio 3 d. parinkimo aktas Nr. 313. Tokia procedūra buvo nustatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 patvirtinto Statybų privačioje žemėje reglamento 1.6 papunktyje. Byloje ginčijamas aktas priimtas 2006 m. lapkričio 3 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimas į Nekilnojamojo turto kadastrą galios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 616, o Vilniaus rajono savivaldybės administracijos statybos leidimas Nr. 538 išduotas 2011 m. spalio 27 d. Šios aplinkybės patvirtina, kad išduodant statybos leidimą toks aktas neturėjo juridinės reikšmės.
- 39.3. Teismai, priimdami sprendimus, nepasisakė dėl atsakovo Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos kaltės ir jos laipsnio, netyrė ir nenurodė kokiais duomenimis remdamasis pareigūnas turėjo nustatyti, kad visas ginčo žemės sklypas priklauso Medžiakalnio geomorfologiniam draustiniiui. Byloje ginčijamas teisinis pasekmės sukėlęs administracinis aktas – statybos leidimas, priimtas vietos savivaldos institucijos, kuriai statybos leidimų išdavimų teisė bei pareiga nustatyta įstatymais. Nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismai nesprendė, kokia reikšmę galėjo turėti ir turėjo minėtas statybos leidimo išdavimo metu.
- 39.4. Pareigūnas, dalyvaudamas parenkant vietą ūkininko sodybai, vykdė savo pareigas, vadovavosi pateiktais žemės sklypo nuosavybės dokumentais, kuriuose specialioji žemės naudojimo sąlyga buvo įrašyta tik 0,2787 ha sklypo plotui. Įrašai Nekilnojamojo turto registre laikomi teisingais ir išsamiais nuo jų įrašymo, kol jie nenuginčyti įstatymų nustatyta tvarka. Tokia nuostata yra įtvirtinta tiek Nekilnojamojo turto registro įstatyme, tiek ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.262 straipsnyje. Todėl pareigūnas, pasirašydamas byloje ginčijamą aktą, rėmėsi pateiktais duomenimis, nekeldamas juose nurodytų duomenų tikrumo klausimo, ir neturėjo duomenų, jog žemės sklypas, kuriame planuojama vykdyti statybos darbus, patenka į saugomos teritorijos ribas. Pareigūno veiksmai atlikti vadovaujantis tuo metu galiojusiais teisės aktais bei Nekilnojamojo turto registro duomenimis, nėra neteisėti ir negali būti laikomi tiesiogine statybos padarinių kilmio priežastimi.
- 39.5. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2018 m. gegužės 23 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-201-695/2018](#), aiškindamas Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1–2 punktus, pažymėjo, kad statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padariniai šalinami kaltų asmenų, t. y. tų asmenų, kurie yra atsakingi už statybą leidžiančio dokumento išdavimą pažeidžiant teisės aktų reikalavimus, lėšomis. Ieškovė nei ieškiniuose, nei bylos nagrinėjimo teisme metu nepateikė įrodymų kokiais veiksmais atsakovas Aplinkos apsaugos departamentas prisidėjo prie ginčijamo statybos leidimo išdavimo.
- 39.6. Teismai nepagrįstai eliminavo atsakovę Valstybinę teritorijų planavimo ir statybos inspekciją prie Aplinkos ministerijos iš kaltų asmenų, nenustatė jos atsakomybės ir kaltės laipsnio. Atsakovė Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos netyrė aplinkybių dėl statybos galimumo ir teisėtumo, nors yra statybos priežiūrą vykdanči institucija. Atsakovė Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos, gavusi ieškovės persiųstą skundą, turėjo visas realias galimybes spręsti dėl šioje byloje ginčijamo išduoto statybos leidimo teisėtumo, tačiau nesiėmė jokių priemonių, todėl turi prisiimti atsakomybę už tokį netinkamą funkcijų vykdymą.
- 39.7. Taip pat kasaciniame skunde atsakovas Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos nurodė prisidedantis prie atsakovų M. N. ir G. N. pateikto kasacinio skundo.
40. Kasaciniu skundu atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija prašo panaikinti Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. sausio 23 d. sprendimą ir Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. lapkričio 10 d. nutartį ir grąžinti bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 40.1. Teismai pažeidė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 176 straipsnyje, 177 straipsnyje ir 185 straipsnyje įtvirtintas įrodymų tyrimo ir vertinimo taisykles bei nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuosekliai išplėtos praktikos, pagal kurią teismai, vertindami šalių pateiktus įrodymus, remiasi įrodymų pakankamumo taisykle, kuri reikalauja, jog įrodymai neprieštarautų vieni kitiems ir jų visuma leistų daryti pagrįstą išvadą, apie įrodinėjamų faktinių aplinkybių buvimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-411-611/2015](#); 2018 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-106-421/2018](#)). Teismai taip pat nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nuosekliai išplėtos praktikos dėl Nekilnojamojo turto registro duomenų pripažinimo teisingais bei pareigos tikrinti jų patikimumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-90/2013](#); 2012 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-395/2012](#); Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. sausio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-251-11; 2016 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA⁴⁰⁴-552/2016). Teismai pripažino, kad Vilniaus rajono savivaldybės administracija yra atsakinga už neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, tačiau ignoravo faktą, jog jis buvo išduotas atsižvelgiant į galiojančius ir nenuginčytus Nekilnojamojo turto registro ir trečiųjų asmenų surinktus kadastrinius duomenis, kuriuose buvo aiškiai ir nedviprasmiškai nustatyta, kad tik dalis žemės sklypo patenka į Medžiakalnio geomorfologinį draustinį. Teismai tokias nepagrįstas išvadas padarė visapusiškai ir objektyviai neįvertinę visų byloje surinktų įrodymų, nepašalinę prieštaravimų tarp jų, remdamiesi tik selektyviai atrinktais įrodymais. Vadovaujantis Nekilnojamojo turto registro įstatymo 4 straipsniu, visi nekilnojamojo turto registre esantys duomenys nuo jų įrašymo laikomi teisingais ir išsamiais, kol jie nenuginčyti įstatymų nustatyta tvarka. Administraciniai sprendimai buvo priimti vadovaujantis UAB korporacijos „Matininkai“ parengtais žemės sklypo kadastro duomenimis, kuriuose nurodyta, kad tik daliai žemės sklypo taikoma specialioji žemės naudojimo sąlyga. Vilniaus apskrities viršininko administracija ir Vilniaus rajono savivaldybė neturėjo jokio pagrindo abejoti ar nesivadovauti žemės sklypo nekilnojamojo turto registro bei nustatytais kadastriniais duomenimis, kurie nebuvo nuginčyti, ir priėmė teisėtą sprendimą išduoti statybą leidžiantį dokumentą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2017 m. birželio 22 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. 3K-3-281-695/2017](#) aiškiai konstatavo tokių duomenų svarbą nustatant, ar ginčo objekte yra taikytinos specialiosios žemės naudojimo sąlygos.
- 40.2. Teismai visiškai neįvertino, netyrė ir nenurodė, kokiais duomenimis remdamasi Vilniaus rajono savivaldybės administracija turėjo nustatyti, kad visas žemės sklypas turi būti laikomas esančiu draustinyje ir kad veiklai plėtoti žemės sklype yra taikomi saugomų teritorijų teisės aktai. 1997 metų draustinio ribų planas nebuvo skirtas matavimams atlikti, todėl Vilniaus rajono savivaldybės administracija, vien remdamasi minėtu planu, negalėjo nustatyti, kokia žemės sklypo dalis (ar visas žemės sklypas) patenka į draustinį, ir privalėjo vadovautis

galiojančiais žemės sklypo kadastrinių matavimų duomenimis, įregistruotais Nekilnojamojo turto registre, bei Vilniaus apskrities viršininko administracijos įsakymu ir su juo susijusiais dokumentais, kurie aiškiai patvirtino, kad tik dalis žemės sklypo patenka į draustinio teritoriją. Informacija apie žemės sklypui taikomus apribojimus pagal UAB korporacijos „Matininkai“ parengtus kadastrinių matavimų dokumentus buvo perduota Nekilnojamojo turto registru, o šio buvo įregistruota bei išviešinta. Todėl Vilniaus rajono savivaldybės administracija privalėjo vadovautis šiais duomenimis. Vilniaus rajono savivaldybės administracijos funkcijoms ir kompetencijai nėra priskirta saugomų teritorijų ribų nustatymas ir jų perdavimas Nekilnojamojo turto registru, todėl Vilniaus rajono savivaldybės administracijai neturi teisės šių duomenų atskirai kvestionuoti ar tikrinti, o tik turi pareigą jais vadovautis.

- 40.3. Teismai savo sprendimuose nepagrindė, kad atsakovė Vilniaus miesto savivaldybės administracija objektyviai galėjo žinoti, jog visam žemės sklypui taikomi draustiniais įtvirtinti teisės aktų reikalavimai. Teismai tik perrašė ieškovės poziciją ir be abstrakčių Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nuostatų nenurodė, kokias atsakovei Vilniaus rajono savivaldybės administracijai kylančias pareigas ji pažeidė.
- 40.4. Atsakovams M. N. ir G. N. buvo teisėtai išduotas projektavimo sąlygų sąvadas, kadangi jo išdavimo metu galiojusio Statybos įstatymo 20 straipsnio 2 dalies redakcija nustatė, kad statytojas, norėdamas gauti statinio projektavimo sąlygų sąvadą, turėjo pateikti savivaldybės administracijai prašymą, duomenis apie statinį, žemės sklypo nuosavybės teisę patvirtinančius dokumentus bei kitus reikiamus dokumentus. To paties straipsnio 3 dalyje buvo įtvirtinta, kad savivaldybės administracijos direktoriaus įgaliotas savivaldybės administracijos valstybės tarnautojas per 3 dienas turi pateikti paraškas parengti statinio projektavimo sąlygas šiems asmenims: inžinerinių tinklų bei susisiekimo komunikacijų savininkams ar naudotojams, aplinkos apsaugos institucijai, už nekilnojamųjų kultūros paveldo vertybių apsaugą atsakingai institucijai (kai projektavimo sąlygos nustatomos nekilnojamosios kultūros paveldo vertybės tvarkymo statybos darbo projektui rengti), už saugomos teritorijos apsaugą atsakingai institucijai (kai projektavimo sąlygos nustatomos statinio, statomo saugomoje teritorijoje, projektui rengti), kitoms institucijoms. Atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos darbuotojas, gavęs žemės sklypo nuosavybės teisę patvirtinančius dokumentus, t. y. Nekilnojamojo turto registro išrašą, jo kadastrinius duomenis, pasinaudodamas jame nurodyta informacija ir įrašais apie žemės sklypui taikomą specialiąsias naudojimo sąlygas, nustatė, ar konkrečiu atveju reikia kreiptis dėl projektavimo sąlygų sąvado išdavimo į instituciją, atsakingą už saugomos teritorijos apsaugą. Šiuo atveju atsakovai M. N. ir G. N. prie prašymo išduoti projektavimo sąlygų sąvadą pridėjo žemės sklypo registracijos pažymėjimą, kurio 9.1 papunktyje buvo nustatyta, kad tik daliai žemės sklypo yra taikoma specialioji žemės naudojimo sąlyga, t. y. tik 0,2787 ha plotui. Atsakovams išduoto projektavimo sąlygų sąvado 5.2 ir 5.3 punktuose nurodoma, kad ši sąvadą sudaro ir Vilniaus visuomenės sveikatos centro 2010 m. kovo 19 d. sąlygos Nr. (12-34)-12.59-246 ir Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento 2010 m. kovo 8 d. išvada Nr. VR-4.5-25, kurioje pabrėžiama, jog sklypo dalyje, kuri patenka į geomorfologinio draustinio teritoriją, jokių statinių nenumatyta. Taigi, Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamentas patvirtino, kad tik dalis žemės sklypo patenka į draustinį ir tokie duomenys yra teisingi.
- 40.5. Atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija į ieškovę nesikreipė ir jos pritarimo statybos leidimo išdavimui neprašė, kadangi tik dalis žemės sklypo pateko į draustinio teritoriją, o statybas leista vykdyti žemės sklypo dalyje, kuri nepateko į draustinį. Priimdama tokį sprendimą atsakovė vadovavosi Žemės įstatymo 22 straipsnio 7 dalies ir Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų 2.3 punkto nuostatomis bei Nekilnojamojo turto registro duomenų teisingumo prezumpcija, įtvirtinta Nekilnojamojo turto registro įstatymo 4 straipsnyje, kuriame nustatyta, kad visi nekilnojamojo turto registre esantys duomenys nuo jų įrašymo laikomi teisingais ir išsamiais, kol jie nenuginčyti įstatymų nustatyta tvarka. Vilniaus apskrities viršininko administracijos įsakymas, kuriuo, remiantis UAB korporacijos „Matininkai“ surinktais kadastriniais duomenimis, buvo įtvirtinta, kad tik dalis žemės sklypo patenka į draustinį, nebuvo nuginčytas ar pripažintas neteisėtu. Todėl nėra jokio teisinio pagrindo teigti, jog nuo 2006 metų (kai Vilniaus apskrities viršininko administracija atnaujino žemės sklypo duomenis Nekilnojamojo turto registre) iki 2015 metų (kai duomenys Nekilnojamojo turto registre buvo patikslinti, t. y. nenuginčyti ar panaikinti) atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija turėjo nesivadovauti Nekilnojamojo turto registro duomenimis ir laikyti juos klaidingais.
- 40.6. Nei ieškovė, nei teismai nepagrindė kokie teisės aktai nustato pareigą atsakovei Vilniaus rajono savivaldybės administracijai abejojti Nekilnojamojo turto registro duomenimis ir tikrinti visus susijusius registrus. Todėl buvo pažeista [CPK](#) 178 straipsnyje nustatyta įrodinėjimo pareiga.
- 40.7. Be to, iš 1997 metų draustinio ribų plano nėra galimybių nuspręsti, ar žemės sklypas patenka į draustinį. Tai patvirtinta tik Vilniaus apskrities viršininko administracijos sprendimai suformuojant žemės sklypą 2003 metais ir vėliau 2006 metais patikslinus jam taikomų specialiųjų žemės naudojimo sąlygų apimtį.
- 40.8. Vilniaus rajono savivaldybės ūkinio sodybos vietos parinkimo komisija nustatydama ūkininko sodybos vietą žemės sklype, vadovavosi pateiktais žemės sklypo nuosavybės dokumentais ir atsakovės UAB „Novaforma“ parengtame plane pateiktais duomenimis, kuriuose specialioji žemės naudojimo sąlyga buvo įrašyta tik 0,2787 ha sklypo plotui. Vilniaus rajono savivaldybės ūkinio sodybos vietos parinkimo komisija neturi teisės kvestionuoti jai pateikto dokumento, kuris yra parengtas atestuotų specialistų, teisėtumo. Ginčijamų dokumentų išdavimo metu valstybės registruose nebuvo teisiškai reikšmingų duomenų, kad visam žemės sklypui yra taikoma specialioji naudojimo sąlyga – geomorfologiniai draustiniai, todėl atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija, įvertinusi pateiktus atestuotų asmenų parengtus dokumentus ir įsitikinusi, jog statiniai nėra statomi toje žemės sklypo dalyje, kuri patenka į draustinio ribas pagal įregistruotas sąlygas, padarė išvadą, kad nenustatytas pagrindas neišduoti statybos leidimą.
- 40.9. Teismai netinkamai taikė Žemės sklypų formavimo ir pertvarkymo projektų rengimo taisyklių ir Nekilnojamojo turto objektų kadastrinių matavimų ir kadastro duomenų surinkimo bei tikslinimo taisyklių ir Nekilnojamojo turto registro įstatymo 4 straipsnio nuostatas bei nukrypo nuo suformuotos teismų praktikos dėl atsakomybės už neteisėtos statybos padarinių šalinimą pagrindimo ir taikymo taisyklių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-201-695/2018](#)), kai konstatavo, kad būtent Vilniaus rajono savivaldybės administracijos veiksmai tiesiogiai lėmė neteisėtos statybos pasekmes, nors būtent Vilniaus apskrities viršininko administracijos sprendimais žemės sklypo nekilnojamojo turto registre buvo nustatyta, jog tik dalis žemės sklypo patenka į draustinio teritoriją, o pareiga tikrinti teritorijų planavimo dokumentų atitiktį saugomų teritorijų teisės aktams tenka Aplinkos apsaugos departamentui prie Aplinkos ministerijos. Dėlto teismai netinkamai paskirstė atsakomybės laipsnį ir nepagrįstai atsakomybę už kitų institucijų veiksmus perkėlė Vilniaus rajono savivaldybės administracijai. Byloje nebuvo nustatyti Vilniaus rajono savivaldybės administracijos neteisėti veiksmai, kadangi nebuvo paneigta aplinkybė, kad Vilniaus rajono savivaldybės administracija teisėtai vadovavosi žemės sklypo Nekilnojamojo turto registro duomenimis ir preziumavo šių duomenų teisingumą.
- 40.10. Byloje ginčijami dokumentai buvo išduoti tik remiantis kitų kompetentingų institucijų priimtais administraciniais sprendimais, trečiųjų asmenų surinktais ir Nekilnojamojo turto registre įregistruotais kadastriniais duomenimis. Neteisingi žemės sklypo nekilnojamojo turto registro įrašai atsirado dėl Vilniaus apskrities viršininko administracijos ir Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos kaltės, kadangi Vilniaus apskrities viršininko administracija 2006 metais priėmė įsakymą, kurio teisėtumas turėjo būti prieš tai patikrintas atsakovo Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos ir ieškovės.
- 40.11. Teismai pažeidė [CPK](#) 45 straipsnyje įtvirtintas taisykles dėl netinkamos šalies pakeitimo tinkama. Ieškovė pareiškė ieškiniį neturėdama tam teisės, kadangi jai nėra suteikta teisė ginti viešąjį interesą ir ji pati netinkamai vykdė jai tenkančias pareigas, nustatytas tuo metu galiojusio Saugomų teritorijų įstatymo 32 straipsnio 10 dalyje, todėl turėtų būti atsakovė byloje. Šios aplinkybės teismų nebuvo tinkamai įvertintos.

- 40.12. Pirmosios instancijos teismas neįtraukė į bylą visų suinteresuotų asmenų, nors privilejo tą padaryti, vadovaudamasis Statybos įstatymo 27 straipsnio 24 dalimi ir CK 14 straipsnio 3 dalimi. Statybos įstatymo 27 straipsnio 24 dalyje nustatyta, kad byloje dėl išduotų statybą leidžiančių dokumentų galiojimo panaikinimo atsakovais laikomi asmenys, pritarę statybą leidžiančio dokumento išdavimui, ir šiuos dokumentus išdavę subjektai. Į šią bylą nebuvo įtrauktos protokolą pasirašiusios institucijos: Vilniaus visuomenės sveikatos centras, AB „Lesto“ ir AB TEO LT. Todėl teismai nepagrįstai išnagrinėjo bylą ir pasisakė dėl šių asmenų teisių, pareigų ir veiksmų teisėtumo, neįtraukdami šių asmenų į nagrinėjamą bylą. Be to, teismai į bylą kaip trečiojo asmens neįtraukė ir UAB korporacijos „Matininkai“, kuri būtent ir atliko 2006 metais kadastrinius matavimus, kuriuose buvo nustatyta, kad tik dalis žemės sklypo patenka į draustinio teritoriją.
- 40.13. Teismai nenustatė ir neįvardino svarbios ieškinio senaties termino praleidimo priežasties, taip pažeisdami ABTĮ 29 straipsnio 1 dalį, todėl nepagrįstai atnaujino ieškinio senaties terminą. Ieškovė 2014 m. gruodžio 12 d. gavo Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos raštą ir nuo šios dienos jau žinojo apie visas reikšmingas faktines aplinkybes, tačiau į teismą kreipėsi tik praėjus 5 mėnesiams nuo šio pranešimo, nepateikusi jokių priežasčių, išskyrus tai, kad kreipėsi į prokurorą praėjus net 4 mėnesiams nuo minėto rašto gavimo. Nei ieškovė, nei teismai nevertino ir nepagrindė, kodėl ieškovė delsė net 4 mėnesius kreiptis į prokuratūrą ir net 5 mėnesius į teismą, t. y. neįvardino ir nenustatė svarbios priežasties, dėl kurios buvo pradelstas terminas, o tiesiog pažymėjo, kad egzistuoja viešasis interesas, todėl terminas turi būti pratęstas. Tokia teismų pozicija visiškai prieštarauja Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 16 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-112/2013, 2012 m. rugpjūčio 17 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2012, 2015 m. liepos 24 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-460-915/2015, 2018 m. lapkričio 14 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-421-1075/2018 bei Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A⁸²²-1037/2009 suformuotai teismų praktikai. Leidus atnaujinti ieškinio senaties terminą šioje byloje, būtų įtvirtinta praktika, pagal kurią valstybės institucijos galėtų prasitęsti akivaizdžiai praleistus terminus be jokios svarbios priežasties, vien tik dėl to, kad jos teigia, jog gina viešąjį interesą.
41. Atsakovas Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos pateikė prisidėjamą prie atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos paduoto kasacinio skundo.
42. Atsakovė VĮ Registrų centras atsiliepime į atsakovų M. N. ir G. N. kasacinį skundą prašo kasacinį skundą nagrinėti teismo nuožiūra. Atsiliepime nurodė, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, jog registro tvarkytoja atsakovė VĮ Registrų centras neturėjo teisinio pagrindo abejoti aktų, kurių pagrindu įregistruoja daiktines teises, pagrįstumu, o byloje nėra duomenų, kad statybos procese sukurto daikto registracija neatitiko dokumento, kurio pagrindu ji buvo atlikta. Todėl byloje nebuvo konstatuoti jokie neteisėti atsakovės VĮ Registrų centro veiksmai.
43. Atsakovė Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos atsiliepime į M. N. ir G. N. kasacinį skundą prašo jį atmesti. Atsiliepinamas grindžiamas šiais argumentais:
- 43.1. Aplinkybė, kad ginčo sklype saugomi objektai sunaikinti negrįžtamai ir tariamai dėl to nebėra jokio viešojo intereso ir (ar) pagrindo atsakovus įpareigoti nugriauti žemės sklype pastatytą pastatą, savaime nereiškia, kad žemės sklypas nebepatenka į draustinio teritoriją ir (ar) kad jam nuo tada, kai saugomi objektai sunaikinti, turėtų būti nebetaikytini veiklos apribojimai, taip pat kad tariamai nebeegzistuoja viešasis interesas.
- 43.2. Teismai atsižvelgė, kad neteisėta statyba draustinio teritorijoje negali būti įteisinta, todėl ir jos padariniai negali būti pašalinti kitomis, t. y. mažiau kasatorių teises varžančiomis, priemonėmis. Taip pat pirmosios instancijos teismas, pripažindamas, kad atsakovai neturi galimybės įteisinti pastatą, sprendime atkreipė dėmesį, kad valstybės finansiniai nuostoliai dėl jos institucijų neteisėtų veiksmų negali būti lyginami su neturintine verte – viešuoju visuomenės interesu į saugomų teritorijų apsaugą. Teisės aktų nustatyta tvarka nepakeitus draustinio ribų nėra teisiinių prielaidų daryti išvadą, kad ginčo teritorija yra mažiau vertinga nei kita draustinio dalis. Atsakovų teiginiai, kad draustinio teritorija tariamai bus pakeista ir žemės sklypas į ją nebeįpateks, o tai reikš, jog ateityje, gavę naują statybą leidžiantį dokumentą, atsakovai galės statyti naują pastatą, yra hipotetiniai, nepagrįsti rašytiniais įrodymais ir laikytini atsakovų gynybine pozicija, teigiant, kad teismų sprendimai neva yra nepagrįsti.
- 43.3. Teismai ištyrė visus byloje surinktus rašytinius įrodymus, sprendimas bei nutartis yra pagrįsti, motyvuoti, juose išsamiai išdėstytos aplinkybės, kurios buvo nagrinėjamos byloje. Nė vienos proceso šalies pateikta įrodymų interpretacija teismui nėra privaloma, todėl sprendimo ir nutarties nepagrįstumas ar neteisėtumas negali būti grindžiamas tik tuo, kad teismai byloje esančius įrodymus vertino kitaip, nei juos interpretuoja atsakovai.
- 43.4. Ieškovė, pareiškus pati patikslintą ieškinį, pati pripažino, kad terminas ginčyti administracinius aktus yra praleistas, ir pirmosios instancijos teismo prašė šį terminą atnaujinti. Atitinkamai pirmosios instancijos teismas sprendime išsamiai, argumentuotai ir nenukrypdamas nuo teismų praktikos, pripažino, kad ieškovė terminą reikalavimams dėl administracinių aktų panaikinimo pareikšti praleido dėl svarbių priežasčių, t. y. siekdama apginti ne savo, o viešąjį interesą, kuris gali būti ir buvo pagrindas atnaujinti praleistą ieškinio senaties terminą.
- 43.5. Atsakovai nepagrįstai nurodo, kad, atmesdami patikslinto ieškinio reikalavimą atkurti į pirminę padėtį žemės sklypo reljefą, teismai neva pripažino faktą, kad draustinio saugomi objektai sunaikinti neatstatomai ir šiuo atveju nėra tikslo juos mėginti atkurti. Teismai šį patikslinto ieškinio reikalavimą atmetė ne dėl to, kad to padaryti nebeįmanoma, o todėl, kad šį reikalavimą pareiškė subjektas, neturintis tokios reikalavimo teisės. Jeigu būtų vadovaujamasi minėtais atsakovų teiginiais, susidarytų tokia situacija, kai atsakinga institucija, net ir nustatiusi imperatyvių teisės aktų pažeidimus, ne tik galėtų nesiimti jokių priemonių šiems pažeidimams pašalinti, bet ir tokį savo neveikimą galėtų pateisinti didele ateityje valstybei galinčia kilti finansine našta.
- 43.6. Tai, kad žemesnės instancijos teismai pagal vidinį įsitikinimą, įvertinę ir išanalizavę byloje esančius įrodymus bei remdamiesi teismų praktika, priėmė atsakovams nepalankius sprendimus, nereiškia, kad teisingumas yra formalus. Nors atsakovai teigia, kad neva ateityje jie galės vykdyti statybas žemės sklype, nes draustinio ribos bus pakeistos, tai nekeičia paties fakto, jog šiuo metu žemės sklypas yra draustinio teritorijoje, kurioje statinių statyba negalima. Pagal CPK 267 straipsnį, neleidžiama priimti sprendimų, kurių įvykdymas priklausys nuo tam tikros sąlygos atsiradimo arba neatsiradimo, išskyrus nurodytą CPK 262 straipsnio 1 dalyje. Teismai ne tik išsamiai ištyrė ir išanalizavo byloje esančius įrodymus, ne tik pasisakė dėl jų įrodomosios reikšmės, bet ir įvertino realias galimybes įteisinti statinio statybą žemės sklype, esančiame draustinio teritorijoje. Jei teismai atsakovams būtų nustatę konkretų terminą ginčo pastatui įteisinti, o šią įteisinimo galimybę būtų susiję su draustinio ribų pakeitimu, toks sprendimas ir (ar) nutartis pažeistų CPK 267 straipsnio nuostatas, kadangi neginčytinų įrodymų, jog draustinio ribos ir jo užimama teritorija galėtų būti bei realiai bus pakeistos, nėra.
44. Ieškovė atsiliepime į atsakovų M. N. ir G. N. kasacinį skundą prašo jį atmesti. Atsiliepinamas grindžiamas šiais argumentais:
- 44.1. Draustinis yra teritorija, kuri šiuo atveju apima smulkiakalvių ruožą, o ne vieną kalvą ar objektą. Žemės sklypas ginčijamų aktų priėmimo metu buvo ir šiuo metu yra Medžiakalnio geomorfologinio draustinio teritorijoje, todėl ginčijamais aktais, juos realizavus, bus pažeistos imperatyvios Saugomų teritorijų įstatymo nuostatos dėl statybos draudimo draustinyje. Įgyvendinant teismų sprendimus ir sutvarkant statybvietę būtų galima atkurti buvusią kalvą (kalvos reljefą) ar jos dalį. Nors būtų sudėtinga atkurti požeminius sluoksnius, bet ne pačią formą. Tuo tarpu pirmosios instancijos teismas reikalavimą įpareigoti atsakovus atkurti į pirminę padėtį žemės sklypo reljefą atmetė ne dėl viešojo intereso nebuvimo, o dėl to, kad spręsti dėl tokių priemonių taikymo pavesta Regiono aplinkos apsaugos

departamentui.

- 44.2. Atsakovų argumentai dėl teisingumo, teisėtų lūkesčių pažeidimo patenkinus ieškovės reikalavimą nepagrįsti. Argumentai, kad sprendimas nugriauti statinį būtų neracionalus, neatitiktų ekonomiško principo, nes tokiu atveju būtų inicijuota byla ne tik dėl žalos, susijusios su statinių nugriovimu, atlyginimo, bet ir dėl žemės sklypo vertės, nes žinodami, kad specialioji sąlyga taikoma visam sklypui, atsakovai jo nebūtų pirkę, nesudaro pagrindo netenkinti ieškinio reikalavimų. Valstybės finansiniai nuostoliai dėl jos institucijų neteisėtų veiksmų negali būti lyginami su neturtine vertybe – viešuoju visuomenės interesu į saugomų teritorijų apsaugą.
- 44.3. Bylos nagrinėjimo metu atsakovai M. N. ir G. N., siekdami sudaryti taikos sutartį, kreipėsi į aplinkos ministro 2009 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu sudarytą komisiją dėl Medžiakalnio valstybinio geomorfologinio draustinio ribų pakoregavimo. Vilniaus regiono apylinkės teismo 2018 m. spalio 10 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. 2-54-494/2018](#) buvo patvirtinta šalių sudaryta taikos sutartis, tačiau Vilniaus apygardos teismas 2018 m. gruodžio 4 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. 2S-3053-430/2018](#) panaikino minėtą pirmosios instancijos teismo nutartį motyvuodamas tuo, kad ieškinio pagrindas nagrinėjamu atveju buvo grindžiamas aplinkybėmis, jog žemės sklypas buvo valstybiniame geomorfologiniame draustinyje, kuriame veikla, galinti pakenkti valstybės saugomiems kompleksams ir objektams (vertybėms), neleidžiama, o tai imperatyviai reglamentuoja Saugomų teritorijų įstatymas. Teismas pažymėjo, kad prioritetiškai saugotina vertybė turi būti ne valstybės atsakomybės dėl galimos žalos atlyginimo išvengimas, o siekis užtikrinti teisėtumą, teisinį aiškumą ir apibrėžtumą, konstitucinio principo, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, realų veikimą.
- 44.4. Viso draustinio ribos nuo pat jo įsteigimo 1992 metais niekada nesikeitė. Nors ieškovė, kaip planavimo organizatorė 2019 metais parengė Medžiakalnio geomorfologinio draustinio ribų korekciją ir pateikė Aplinkos ministerijai, kaip teisėkūros iniciatyvą turinčiai institucijai, kad ji teiktų Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo pakeitimą dėl Medžiakalnio draustinio ribų pakeitimo, bet Aplinkos ministerija 2019 m. rugpjūčio 27 d. sprendimu sustabdė draustinio ribų pakeitimo procedūras dėl to, kad patvirtinus projektą galėtų būti paneigiamas galimas Vilniaus rajono savivaldybės administracijos 2011 m. spalio 27 d. išduoto statybos leidimo saugomoje teritorijoje neteisėtumas, tokiu būdu išvengiant pagal galimai neteisėtai išduotą statybos leidimą įvykdytos statybos padarinių ir žalos atlyginimo. Projekto derinimo procedūros atidėtos, iki teisme bus priimtas įsiteisėjęs teismo sprendimas dėl statybą leidžiančio dokumento teisėtumo. Šis Aplinkos ministerijos sprendimas buvo apskustas administracine tvarka, tačiau teismas bylą nutraukė, konstatuodamas, kad ginčijamas sprendimas nėra individualaus pobūdžio administracinis aktas. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2020 m. vasario 19 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. eAS-126-822/2020 tokią Vilniaus apygardos teismo 2019 m. gruodžio 18 d. nutartį, priimtą administracinėje byloje [Nr. eI-5429-816/2019](#), paliko nepakeistą. Iš minėtų teismų sprendimų tiek dėl taikos sutarties patvirtinimo, tiek dėl Aplinkos ministerijos sprendimo teisėtumo matyti, kad teismai kritiškai vertina siekį keisti draustinio ribas, kol teisme nėra priimtas įsiteisėjęs teismo sprendimas dėl statybą leidžiančio dokumento teisėtumo.
- 44.5. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad nagrinėjamu atveju statyba prieštaravo imperatyvioms įstatymo normoms, todėl kraštutinių neteisėtoms statybos padarinių taikymas atitinka proporcingumo ir teisingumo principą. Atsakovams priklausančiame žemės sklype statybos nėra galimos ir pagal šiuo metu galiojanti teisinį reglamentavimą, todėl, nenustačius pareigos nugriauti statinį, jis negalės būti įteisintas. Kadangi ginčijamų administracinių aktų išdavimo metu galiojęs teisinis reglamentavimas nesuteikė atsakovams teisės vykdyti naujas statybas žemės sklype, todėl jie negalėjo turėti teisėtų lūkesčių realizuoti statytojo teises. Dėl to atsakovų argumentai dėl teisingumo, teisėtų lūkesčių principų pažeidimo patenkinus ieškinio reikalavimus atmestini kaip nepagrįsti.
- 44.6. Atsakovai nepagrįstai teigia, kad ieškovė, turėdama galimybę ir pareigą užtikrinti Saugomų teritorijų kadastro sąveiką su susijusiais valstybiniais registrais, turėdama galimybę ir pareigą gauti visą reikiamą informaciją apie duomenis Nekilnojamojo turto registre, nustačiusi neatitiktis ar klaidas, elgėsi nepakankamai apdairiai ir rūpestingai bei iš esmės neatliko savo funkcijų. Teismai pažymėjo, kad iš surinktų ir įvertintų įrodymų nėra pagrindo ieškovę laikyti kalta dėl kilusių neteisėtoms statybos padarinių. Ieškovė negali turėti įtakos kitų įstaigų valdomoms informacinėms sistemoms (valstybės registrams). Ji gali tik nulemti Saugomų teritorijų kadastro duomenų perdavimą iš kitų informacinių sistemų. Žemės sklype taikytinų specialiųjų sąlygų plotas buvo nurodytas neteisingai ne dėl to, kad ieškovė neužtikrino registrų sąveikos, o dėl neteisėtų Vilniaus apskrities viršininko administracijos darbuotojų veiksmų tikrinant kadastrinių matavimų atitiktį teisės aktų reikalavimams.
- 44.7. Dėl ieškinio senaties termino pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad praleistas terminas nėra neprotingai ilgas, todėl konstatavęs, jog pareikštu ieškiniu siekiama apginti visuomenei svarbius interesus, įvertinęs ieškovės elgesį paaiškėjus galimiems teisės aktų pažeidimams bei nenustatęs ieškovės veiksmuose nesąžiningo delsimo kreiptis į teismą požymių, teismas pagrįstai atnaujinio ieškinio senaties terminą. Teismui neatnaujinus ieškinio senaties termino valstybės saugoma vertybė liktų neapginta.
45. Trečiasis asmuo bankas „Luminor Bank AS“, Lietuvoje veikiantis per banko „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyrių, atsiliepime į atsakovų M. N. ir G. N. kasacinį skundą prašo šį kasacinį skundą tenkinti. Atsiliepime nurodė, kad bankas yra sąžiningas hipotekos kreditorius, kurio interesai turi būti ginami (sąžiningumo prezumpcija nepaneigta). Pažymėjo, kad bankas neturėjo pagrindo abejoti statybų teisėtumu, todėl jo teisės ir teisėti interesai neturėtų nukentėti. Kredito gavėjus – kasatorius – įpareigojus pašalinti statybos, atliktos žemės sklype pagal statybos leidimą, padarinius – nugriauti statinius ir sutvarkyti statybvietyje, būtų padaryta žala banko interesams, kadangi bankas netektų dalies įkeisto turto, nes daiktinės teisės objektas išnyktų. Trečiojo asmens teigimu, teismai, nusprendę kasatorius įpareigoti pašalinti statybos padarinius, atliktus žemės sklype pagal statybos leidimą, – nugriauti statinius ir sutvarkyti statybvietyje, pažeidė proporcingumo principą, neatsižvelgė į kasatorių (fizinį asmenį), banko (įkaito turėtoją) sąžiningumą, nepagrįstai suabsoliutino viešąjį interesą, neanalizavo siekiamos naudos visuomenei. Saugomų teritorijų įstatymo tikslai šiuo metu nebepasiekiami, t. y. atkurti buvusios padėties bet kuriuo atveju nebeįmanoma, net jei statiniai būtų nugriauti pagal byloje priimtus teismų sprendimus. Šiuo atveju visuomenės nauda labiau atitinka statinių išsaugojimas žemės sklype, kadangi dėl valstybės institucijų galimai neteisėtų veiksmų, išduodant statybą leidžiančius dokumentus, kurie vėliau pripažinti prieštaraujančiais teisės aktams, atsakomybės našta dėl atsiradusių nuostolių tektų būtent tokius sprendimus priėmusioms institucijoms, taigi – visuomenei.
46. Atsakovė VĮ Registrų centras atsiliepime į Vilniaus rajono savivaldybės administracijos ir Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos kasacinius skundus prašo šiuos skundus nagrinėti teismo nuožūra. Atsiliepime nurodė, kad kasaciniuose skunduose nėra jokių argumentų ir motyvų, susijusių su atsakovės VĮ Registrų centro priimtais sprendimais įrašyti (pakeisti) žemės sklypo kadastro ir registro duomenis į Nekilnojamojo turto kadastrą ir Nekilnojamojo turto registrą.
47. Ieškovė atsiliepime į atsakovo Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos kasacinį skundą prašo jį atmesti. Atsiliepinas grindžiamas šiais argumentais:
- 47.1. Pirmosios instancijos teismas savo sprendime pagrįstai nurodė visą aktualią teismų praktiką, kad draustinio apsaugos reikalavimai bei su jais susijusios specialiosios žemės naudojimo sąlygos, nustatytos draustiniuose, galioja nuo draustinio įsteigimo momento. Saugomų teritorijų planavimo dokumentuose įtvirtintų specialiųjų sąlygų privalo laikytis žemės savininkai, kurių žemės sklypai yra saugomoje teritorijoje (draustinyje). Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos yra patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. 343, veiklos apribojimai geomorfologiniuose draustiniuose išdėstyti XXXVII skyriuje. Taigi, tam tikri veiklos konkrečiam draustinyje apribojimai, tarp jų ir specialiosios žemės naudojimo sąlygos, yra nustatyti teisės aktu, galioja patvirtinus specialiojo teritorijų planavimo dokumentą – saugomos teritorijos (draustinio) planą. Šiuos apribojimus nustato ne ieškovė Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos, o saugomos teritorijos steigėjas. Specialiųjų sąlygų įrašymas į Nekilnojamojo turto kadastrą ir Nekilnojamojo turto registrą buvo privalomas jau atkuriant nuosavybės teises į žemę, t. y. rengiant žemėtvarkos projektus saugomose teritorijose, tačiau aplinkybė, kad tokie veiksmai nebuvo atlikti, neturi reikšmės specialiųjų žemės ir

miško naudojimo sąlygų taikymui nustatytose teritorijose, kadangi veiklos ribojimai geomorfologiniame draustinyje kyla ne Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos sprendimo, bet Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos bei Vyriausybės nutarimų, priimtų dar iki nuosavybės teisių į žemės sklypą atkūrimo, pagrindu. Administraciniai sprendimai dėl specialiųjų žemės naudojimo sąlygų nurodymo viešame registre nėra tie aktai, kurių pagrindu yra nustatomos specialiosios žemės sklypų naudojimo sąlygos.

- 47.2. Atsakovas Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos nei nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, nei pateiktame kasaciniame skunde nenurodė motyvų, kodėl jis, nesivadovavo specialiais teisės aktais reglamentuojančiais veiklą saugomose teritorijose, nei Saugomų teritorijų įstatymu, nei teritorijos specialiuoju planu. Į bylą pateikta Aplinkos ministerijos siunčiamų raštų registracijos žurnalo ištrauka, pagal kurią Aplinkos ministerija suinteresuotoms institucijoms, įskaitant ir atsakovą Aplinkos apsaugos departamentą prie Aplinkos ministerijos, išsiuntė Medžiakalnio geomorfologinio draustinio ribų planus. Tai patvirtina, kad duomenys apie draustinį ir patvirtintą jo ribų planą buvo vieši bei prieinami institucijoms.
- 47.3. Byloje vertinti teisės aktai, taip pat tirti esantys rašytiniai įrodymai įrodo, kad institucijos, dalyvavusios statybos leidimo išdavimo procedūrose, turėjo visą informaciją apie saugomos teritorijos statusą ir privalėjo vadovautis priimdamos atitinkamus sprendimus. Tokia teisinė ir faktinė situacija suponuoja išvadą, kad atsakovas Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos, kaip institucija, atsakinga už aplinkos apsaugą, kuri dalyvavo įvairiose teisinėse procedūrose, susijusiose su statybos vietos parinkimu, su dalyvavimu statybos leidimo procedūrose, privalėjo vadovautis ne tik Žemės įstatymo nuostatomis, bet ir Saugomų teritorijų įstatymo nuostatomis, specialiuoju planavimo dokumentu.
- 47.4. Atsakovas Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos nustatė, kurioje konkrečioje žemės sklypo vietoje ūkininko sodyba tariamai buvo galima ir tą vietą pažymėjo, nors Nekilnojamojo turto registro išraše nebuvo jokios informacijos ir (ar) konkrečios pažymėtos žemės sklypo vietos, kuri tariamai nepateko į draustinį ir kurioje neva pastatų statyba buvo galima.
48. Atsakovai M. N. ir G. N. atsiliepime į atsakovo Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos kasacinį skundą prašo jį tenkinti ir panaikinti Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. sausio 23 d. sprendimą ir Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. lapkričio 10 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – bylą nutraukti arba ieškinį atmesti. Atsiliepimas grindžiamas šiais argumentais:
- 48.1. Atsakovas Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos nepagrįstai nurodė, kad jei priimant ginčijamą aktą Nr. 313 buvo pagrįstai vadovaujama Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimo „Dėl Statybų privačioje žemėje reglamento patvirtinimo“ nuostatomis, tai šį nutarimą Vyriausybės 1998 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 616 pripažinus netekusiu galios, Ūkininko sodybos vietos parinkimo aktas buvo taip pat netekęs galios. Ūkininko sodybos vietai nustatyti komisijos parinkimo aktas Nr. 313 ir juo parengta Schema laikytini teritorijų planavimo dokumentais. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 15 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad specialiojo teritorijų planavimo organizatoriai gali rengti ir kitus reikalingus specialiojo planavimo dokumentus. Tai reiškia, kad išsamos teritorijų planavimo dokumentų sąrašo įstatymo leidėjas nenustatė. Byloje ginčijamų Ūkininko sodybos vietai nustatyti komisijos parinkimo aktu buvo nustatyta sodybos vieta ir parengta schema, kuri buvo suderinta su atsakingomis institucijomis. Schemos parengimas sukėlė teises pasekmes – suteikė teisę nustatytoje vietoje vykdyti statybą privačios žemės ūkio paskirties žemės sklype, nerengiant detaliojo plano ir nekeičiant tikslinės žemės naudojimo paskirties. Schema laikytina specialiuoju planu, rengiamu teisės aktais nustatytais atvejais, t. y. specialiuoju teritorijų planavimo dokumentu, kuris negali būti laikomas netekusiu galios automatiškai, vien tik pripažinus netekusiu galios teisės aktą, nustatantį paties dokumento rengimo ir tvirtinimo procedūras.
- 48.2. Atsakovai M. N. ir G. N., kaip ir atsakovas Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos bei šios institucijos darbuotojai neturėjo pareigos abejoti Nekilnojamojo turto registro duomenų tikrumu, neturėjo pareigos tikrinti, ar duomenys Nekilnojamojo turto registre neprieštarauja saugomų teritorijų registro duomenims, nes pareigą užtikrinti šių registrų sąveiką ir atitikimą turėjo ieškovė. Konstatavus, kad ieškovė šioje civilinėje byloje turėjo būti bendraatsakovė, byla turėjo būti nutraukta, kadangi ginčo šalims sutampant, nebelieka teisinio ginčo. Nesant teisinio ginčo, nėra ir procesinio ginčo, nes asmens ginčas su savimi nėra teisinis.
- 48.3. Teismai priėmė formalų ir Konstitucijos 109 straipsniui prieštaraujantį sprendimą, kadangi nugriovus pastatą bus tęsiama Medžiakalnio geomorfologinio draustinio ribų koregavimo procedūra, ir atsiras galimybė, iš naujo gavus statybą leidžiančius dokumentus, pastatą statyti. Teismai priėmė neproporcingus sprendimus, kadangi vertybė, kurios apsaugai sukurtas draustinis, sunaikinta neatitaisomai ir jau atliktos teritorijų planavimo procedūros, pašalinant gyvenamuoju namu užimamą teritoriją iš draustinio ribų.
- 48.4. Teismai visiškai neįvertino, netyrė ir nenurodė, kokiais duomenimis remdamiesi atsakovai turėjo nustatyti, kad visas žemės sklypas turi būti laikomas esančiu draustinyje ir kad veiklai plėtoti žemės sklype yra taikomi saugomų teritorijų teisės aktai. Vilniaus apskrities viršininko administracijos įsakymas, kuriuo remiantis UAB korporacijos „Matininkai“ surinktų kadastrinių duomenų pagrindu buvo įtvirtinta, kad tik dalis žemės sklypo patenka į draustinį, nebuvo nugrįžtas ar pripažintas neteisėtu. Todėl nėra jokio teisinio pagrindo teigti, kad nuo 2006 metų (kai Vilniaus apskrities viršininko administracija atnaujino žemės sklypo duomenis Nekilnojamojo turto registre) iki 2015 metų (kai duomenys Nekilnojamojo turto registre buvo patikslinti, t. y. nenuginčyti ar panaikinti) atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija ar kiti atsakovai turėjo nesivadovauti Nekilnojamojo turto registro duomenimis ir laikyti juos klaidingais.
- 48.5. Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamentas dalyvavo tiek statybos leidimo išdavimo, tiek ūkininko sodybos parinkimo procedūrose, ir abu kartus užtikrino, kad minėti dokumentai atitinka saugomoms teritorijoms keliamus reikalavimus.
49. Atsakovė Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos atsiliepime į atsakovų Vilniaus rajono savivaldybės administracijos ir Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos kasacinius skundus prašo juos atmesti. Atsiliepimas grindžiamas šiais argumentais:
- 49.1. Nuo Medžiakalnio draustinio įsteigimo bei jo ribų plano patvirtinimo žemės sklypas pateko ir šiuo metu patenka į draustinio teritoriją. Aplinkybė, jog pats apribojimas „Geomorfologiniai draustiniai“ laikotarpiu nuo 2006 m. rugsėjo 19 d. iki 2015 m. liepos 1 d. buvo taikytinas tik žemės sklypo daliai, t. y. 0,2787 ha, reiškia, kad vis dėlto pati nagrinėjama teritorija – žemės sklypas – buvo draustinyje pagal patvirtintą draustinio ribų planą, todėl Vilniaus rajono savivaldybės administracija, kuriai dar 1999 m. sausio 8 d. buvo išsiųsti draustinio ribų planai bei jį lydintys dokumentai, nepagrįstai nesirėmė Statybos įstatymo 20 straipsnio 3 dalies 4 punktu ir Statybos techninio reglamento „Statybą leidžiantys dokumentai“ 9 priedo 3 punktu bei nepagrįstai nesikreipė į ieškovę. Iš Nekilnojamojo turto registro buvo žinoma tik tiek, kad dalis žemės sklypo pateko į draustinio teritoriją, tačiau Nekilnojamojo turto registro išraše nebuvo informacijos ir (ar) konkrečios pažymėtos žemės sklypo vietos, kurioje tariamai pastatų statyba buvo galima.
- 49.2. Atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija nepagrįstai nurodo, kad Nekilnojamojo turto registre Vilniaus apskrities viršininko administracijos 2006 m. rugsėjo 12 d. įsakymu buvo įregistruotas 0,2787 ha dydžio apribojimas – geomorfologiniai draustiniai, ir šis įsakymas nebuvo nustatyta tvarka bei terminais panaikintas, o žemesnės instancijos teismai neva ignoravo Nekilnojamojo turto registro įstatymo 4 straipsnį, nustatantį, kad visi nekilnojamojo turto registre esantys duomenys nuo jų įrašymo laikomi teisingais ir išsamiais, kol jie nenuginčyti įstatymu nustatyta tvarka. Veiklos apribojimai draustinyje kilo ir šiuo metu kyla ne dėl Vilniaus apskrities viršininko administracijos 2006 m. rugsėjo 12 d. įsakymo, bet dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1992 m. rugsėjo 24 d. nutarimo Nr. I-2913 „Dėl regioninių parkų ir draustinių įsteigimo“, kuriuo buvo įsteigtas draustinis. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2016 m. balandžio 28 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. 3K-3-243-916-2016](#) išaiškino, kad teisės ir pareigos, susijusios su vertybių apsauga, atsiranda nuo įstatyme nustatytų aplinkybių, su kuriomis siejamas civilinių teisių santykių atsiradimas ar pasibaigimas, o ne nuo

juridinio fakto išviešinimo (registracijos) Nekilnojamojo turto registre. Kadangi juridinis faktas apie saugotina paskelbtą vertybę neišviešintas Nekilnojamojo turto registre, bet apie jį paskelbta viešai skelbiant „Valstybės žiniuose“ apie priimanus teisės aktus, tai suponuoja išvadą, kad nuo teisės aktų paskelbimo tapo žinoma apie objekto teisinį statusą ir šis objektas turi būti saugomas pagal teisės aktus.

- 49.3. Teismai, remdamiesi [CPK 185 straipsniu](#) byloje esančius įrodymus įvertino pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymais, ir jokie įrodymai pirmosios bei apeliacinės instancijos teismams neturėjo iš anksto nustatytos galios. Todėl nė vienos proceso šalies pateikta įrodymų interpretacija teismui, nagrinėjantiam bylą, neprivaloma, o sprendimo ir nutarties nepagrįstumas ar neteisėtumas negali būti grindžiami tik tuo, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai visus byloje esančius įrodymus vertino kitaip, nei juos interpretuoja atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija.
- 49.4. Statybos įstatymo (redakcija, galiojusi laikotarpiu nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2015 m. liepos 1 d., t. y. tuo metu, kai ieškovė 2015 m. gegužės 7 d. su patikslintu ieškiniu kreipėsi į Vilniaus rajono apylinkės teismą) 23 straipsnio 30 dalyje nustatyta, kad kreiptis į teismą dėl statybą leidžiančio dokumento galiojimo panaikinimo turi teisę asmenys, kurių teisės ir teisėti interesai yra pažeidžiami, šių asmenų skundų ar pranešimų pagrindu arba savo iniciatyva – Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos, Kultūros paveldo departamentas, Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos, t. y. ieškovė, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos ar statinio saugos ir paskirties valstybinės priežiūros institucijos pagal kompetenciją. Jeigu yra pažeistas viešasis interesas, šios institucijos dėl viešojo intereso gynimo turi teisę kreiptis į prokuratūrą. Nagrinėjamu atveju ieškovė 2015 m. kovo 3 d. raštu Nr. (5)-V3-449-(2.8) kreipėsi į prokuratūrą dėl viešojo intereso gynimo. Prokuratūra 2015 m. kovo 10 d. raštu Nr. 2S-(206)-15415 atsakė, jog prokuroras gina viešąjį interesą tais atvejais, kai institucijos, kurių veiklos srityje buvo padarytas pažeidimas, nesiėmė priemonių jam pašalinti arba tokios institucijos nėra, o, vadovaujantis tuo metu galiojusio Statybos įstatymo 23 straipsnio 30 dalimi, ieškovė patenka tarp subjektų, turinčių teisę kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo. Tai reiškia, kad prokuratūra atsisakė ginti viešąjį interesą ne dėl to, jog pažeidimo nebuvo, o todėl, kad teisę ginti pažeistą viešąjį interesą turėjo ir šiuo metu turi pati ieškovė.
- 49.5. Ieškovė, pareikšusi ieškinį, pripažino, kad terminas ginčyti administracinius aktus yra praleistas ir pirmosios instancijos teismo prašė šį terminą atnaujinti. Atitinkamai pirmosios instancijos teismas sprendime išsamiai, argumentuotai ir nenukrypdamas nuo teismų praktikos, pripažino, kad ieškovė terminą reikalavimams dėl administracinių aktų panaikinimo pareikšti praleido dėl svarbių priežasčių.
- 49.6. Atsakovas Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos nepagrįstai teigia, kad teismai nepagrįstai nepripažino atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos kalta bei atsakinga institucija, kurios lėšomis taip pat turėtų būti šalinami statybos pagal neteisėtai išduotą statybos leidimą padariniai. Teisinis reglamentavimas, tiek galiojęs statybos leidimo išdavimo metu, tiek ir galiojantis šiuo metu, patvirtina aplinkybę, kad atsakovė Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos, kaip statybos valstybinę priežiūrą atliekanti institucija, nedalyvavo bei šiuo metu nedalyvauja statybą leidžiančio dokumento išdavimo procedūroje, t. y. nei faktinio, nei teisinio priežastinio ryšio tarp tariamai neteisėtai išduoto statybos leidimo ir Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos veiksmų nebuvo (ir nėra), ir dėl to pagrįstai teismai pripažino, jog Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos kaltės nagrinėjamu atveju nėra. Atsakomybė nagrinėjamu atveju siejama ne su statybos valstybinės priežiūros funkcijų nevykdymu ar netinkamu vykdymu, o su tariamu dalyvavimu su kitomis institucijomis statybos leidimo išdavimo procese, kuriame atsakovė Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos nedalyvavo, ir tokia kompetencija bei įgaliojimai jai net nebuvo suteikti. Statybą leidžiančių dokumentų ir pažymų apie statinio statybą be esminių nukrypimų nuo projekto išdavimas yra dvi skirtingos, savarankiškos skirtingų juridinių subjektų – Vilniaus rajono savivaldybės administracijos bei Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos – atliekamos procedūros.
50. Ieškovė atsiliepime į atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos kasacinį skundą prašo jį atmesti. Be pirmiau nurodytuose atsiliepimuose nurodytų argumentų, šis atsiliepimas grindžiamas šiais papildomais argumentais:
- 50.1. Atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija nenurodė motyvų, kodėl ji, kaip specialioji institucija, išduodanti statybos leidimą, nesivadovavo specialiaisiais teisės aktais, reglamentuojančiais veiklą saugomose teritorijose. Prieš įsteigiant Medžiakalnio geomorfologinį draustinį, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1992 m. rugsėjo 24 d. nutarimu Nr. I-2913 jo ribos buvo suderintos su Vilniaus rajono landšafto architekto N. M. Tai patvirtina 1991 m. spalio 29 d. suderinimo žyma, esanti žemės sklypo plane. Teigti, kad atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija turėjo vadovautis tik Nekilnojamojo turto registro duomenimis yra nepagrįsta.
- 50.2. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1997 m. gruodžio 29 d. nutarimu „Dėl naujų draustinių įsteigimo ir draustinių sąrašų patvirtinimo“ patvirtino valstybinių draustinių sąrašą, į kurį buvo įtrauktas Medžiakalnio geomorfologinis draustinis (nurodomas plotas – 768,53 ha, tikslas – smulkiakalvių ruožo fragmentas, būdingas Baltijos aukštumų lankui), bei pavesta Aplinkos apsaugos ministerijai draustinių ribų planus pateikti atitinkamų apskrčių viršinių administracijoms bei rajonų savivaldos institucijoms. Institucijos, dalyvavusios statybos leidimo išdavimo procedūrose, turėjo visą informaciją apie saugomos teritorijos statusą.
- 50.3. Statybą leidžiančių dokumentų išdavimas įstatymų nustatyta tvarka yra viena iš savarankiškų savivaldybių funkcijų, o vykdydama šią funkciją, savivaldybės administracija turi elgtis apdairiai ir rūpestingai, kad būtų užtikrintas teisėtumas civiliniuose teisiniuose santykiuose. Pirmosios instancijos teismas teisingai nurodė, kad išduodant ginčijamą statybos leidimą buvo pažeisti imperatyvūs teisės aktai, susiję su saugomų teritorijų apsauga, bet ir sprendžiant dėl statybos leidimo išdavimo buvo padaryta procedūrinių pažeidimų. Teismas pripažino, kad Nuolatinė statybos komisija nagrinėjamu atveju statybos leidimo išdavimo procedūroje nedalyvavo. Į bylą buvo pateiktas ne minėtos komisijos, bet 2011 m. spalio 20 d. Vilniaus rajono savivaldybės administracijos statinių projekto sprendinių atitikties tikrinimo protokolas, kuriuo pritarta atsakovės K. J. parengtam statinio projektui.
- 50.4. Šiuo atveju nebuvo rengiamas Žemės reformos žemėtvarkos projektas, todėl nei institucijos, nei teismai neprivalėjo vadovautis Žemės sklypų formavimo ir pertvarkymo projektų rengimo taisyklėmis. Taip pat statybos leidimas buvo išduotas be teritorijų planavimo proceso, todėl kasaciniame skunde nurodomos teisės aktų nuostatos, susijusios su teritorijų planavimu ir iš jo kylančiomis atsakomybėmis, šiuo atveju netaikomos.
- 50.5. Pirmosios instancijos teismo sprendime tinkamai išaiškinta ir argumentuota, kas yra atsakingi už statybą leidžiančio dokumento išdavimą pažeidžiant teisės aktų reikalavimus ir kaip privalo dengti išlaidas už statybos padarinių šalinimą. Jei atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos darbuotojai būtų tinkamai atlikę pareigas ir būtų įvertinę tiek turimus teritorijų planavimo dokumentus, kiek tai susiję su saugomos teritorijos ribomis, tiek Vilniaus rajono bendrojo plano nuostatas, tiek Valstybės saugomų teritorijų kadastro duomenis, tiek teisinį reguliavimą dėl ūkininko sodybos vietos parinkimo, nebūtų kilusios teisinės pasekmės pačiai savivaldybės administracijai.
- 50.6. Atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija neįrodė, kad teismų priimtais procesiniais sprendimais yra daroma įtaka jos išvardytų asmenų teisėms bei pareigoms.
- 50.7. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai atnaujino praleistą ieškinio senaties terminą. Teismų išvados atitinka sprendimuose nurodytą teismų ieškinio senaties termino taikymo ir viešojo intereso gynimo svarbą. Ieškovė nebuvo pasyvi, atliko visus jos kompetencijai

priklausančius veiksmus pagal kompetenciją. Jei teismas būtų neatnaujinęs ieškinio senaties termino, taip ir būtų neapginta valstybės saugoma vertybė.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl žodinio bylos nagrinėjimo

51. [CPK 356 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtinta bendroji taisyklė, kad kasacinė byla nagrinėjama rašytinio proceso tvarka. Įstatymu taip pat nustatyta teismo diskrecija nuspręsti dėl bylos nagrinėjimo žodinio proceso tvarka, kai tai yra būtina ([CPK 356 straipsnio](#) 2 dalis), ji gali būti įgyvendinama tiek teismo, tiek šalių iniciatyva.
52. Šalys gali pateikti motyvuotą prašymą nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, tačiau šis teismui nėra privalomas. Šalys, teikdamos prašymą nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, turi jį pagrįsti, nurodydamos išimties aplinkybes, dėl kurių būtinas žodinis bylos nagrinėjimas, o teismas sprendžia, kiek pateikti argumentai reikšmingi ir ar jie pagrindžia poreikį nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka.
53. Atsakovai M. N. ir G. N. pateiktame kasaciniame skunde nurodo, kad, jų manymu, byla turėtų būti nagrinėjama žodinio proceso tvarka, tačiau motyvų, dėl kurių būtų būtinas žodinis bylos nagrinėjimas, kasaciniame skunde nenurodė. Tokio būtinumo, atsižvelgdama į tai, kad šalių teisė būti išklausytoms buvo įgyvendinta tiek bylą nagrinėjant žodinio proceso tvarka pirmosios instancijos teisme, tiek joms teikiant procesinius dokumentus apeliacinės instancijos ir kasaciniam teismui, nenustatė ir teisėjų kolegija. Todėl byla kasaciniame teisme nagrinėjama pagal [CPK 356 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtintą bendrąją taisyklę – rašytinio proceso tvarka.

Dėl termino reikalavimui panaikinti statybą leidžiantį dokumentą ir kitus susijusius administracinius aktus pareikšti

54. Nagrinėjamu atveju ieškovė 2015 m. balandžio 16 d. kreipėsi į teismą, prašydama panaikinti atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos 2011 m. spalio 27 d. išduotą statybos leidimą Nr. 538 ir 2010 m. balandžio 8 d. išduotą projektavimo sąlygų savadą Nr. SA-269, Ūkininko sodybos vietai nustatyti komisijos 2006 m. lapkričio 3 d. ūkininko sodybos vietos parinkimo aktą Nr. 313, atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos 2012 m. gegužės 28 d. pažymą apie statinio statybą be esminių nukrypimų nuo projekto Nr. PASS-00-120528-00325 ir 2012 m. spalio 16 d. pažymą apie statinio statybą be esminių nukrypimų nuo projekto Nr. PASS-00-121016-00801. Taigi, šiais reikalavimais ieškovė prašo panaikinti išduotą statybą leidžiantį dokumentą – statybos leidimą – bei su juo susijusius administracinio pobūdžio dokumentus. Šie ieškovės reikalavimai laikytini administracinio teisinio pobūdžio, todėl jiems ginčyti atitinkamai taikytini administracinių bylų teisenos terminai.
55. Ieškovės kreipimosi į teismą metu galiojusioje ABTĮ redakcijoje skundų (prašymų) padavimo terminai buvo reglamentuojami 33 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad jeigu specialus įstatymas nenustato kitaip, skundas (prašymas) administraciniam teismui paduodamas per vieną mėnesį nuo skundžiamo akto paskelbimo arba individualaus akto ar pranešimo apie veiksmą (neveikimą) įteikimo suinteresuotai šaliai dienos arba per du mėnesius nuo dienos, kai baigiasi įstatymo ar kito teisės akto nustatytas reikalavimo įvykdymo terminas.
56. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad šis terminas yra ne ieškinio senaties, o procesinis teisės kreiptis į teismą terminas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-568/2013](#)). Tai reiškia, kad šio termino taikymui, jo pradžios nustatymui netaikytinos ieškinio senaties instituto taisyklės.
57. Sprendžiant klausimą dėl ABTĮ 33 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės normos, kurioje nustatytas procesinis teisės kreiptis į teismą terminas ir jo trukmė, kasacinis teismas laiko reikšminga Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką, kurioje plačiai ir nuosekliai pasisakoma dėl šios normos aiškinimo ir taikymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-134-916/2016](#), 15 punktas).
58. Remiantis ABTĮ 33 straipsnio 1 dalimi, asmens skundo padavimo administraciniam teismui terminas pradedamas skaičiuoti nuo asmens sužinojimo apie skundžiamą sprendimą priėmimą (apie administracinio akto esmę) dienos. Laikoma, kad asmuo sužino apie aktą, kai jam tampa prieinama informacija apie esminius šio akto turinį sudarančius elementus, t. y. apie aktą priėmusią instituciją (asmenį), priėmimo datą, aktu nustatomas teisės ar pareigos. Savo teisėmis kiekvienas asmuo turi naudotis protingai, nepiktnaudžiauti jomis, laikytis įstatymuose įtvirtintos tvarkos, kuri užtikrina teisių santykių stabilumą ir teisinio saugumo principo įgyvendinimą. Apriboti skundų padavimo terminai, *inter alia* (be kita ko), susiję su teisinio saugumo principo įgyvendinimu, jais siekiama užtikrinti, kad asmenys, manantys, jog jų teisės buvo pažeistos, turėtų ne tik teisę jas ginti, bet ir pareigą tai daryti per protingą ir pagrįstą laiko tarpą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. sausio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS⁸²²-61/2012).
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymima, kad teisiškai reikšmingo fakto – sužinojimo apie ginčijamą sprendimą – momento nustatymas yra fakto klausimas, dėl kurio sprendžiama pagal šalių pateiktus įrodymus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-156/2014](#)).
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje laikomasi bendros nuostatos, kad tuo atveju, kai į teismą (tiek bendrosios kompetencijos, tiek administracinį) kreipiamasi ginant viešąjį interesą, termino tokiam ieškiniiui paduoti eigos pradžia laikytina diena, kai pareiškėjas gavo pakankamai duomenų, jog yra pažeistas viešasis interesas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugpjūčio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-344/2011 ir joje nurodyta praktika).
61. Ieškovės kreipimosi į teismą metu galiojusios Statybos įstatymo redakcijos (redakcija, galiojusi nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2015 m. liepos 1 d.) 23 straipsnio 30 dalyje buvo nustatyta, kad kreiptis į teismą dėl statybą leidžiančio dokumento galiojimo panaikinimo turi teisę asmenys, kurių teisės ir teisėti interesai yra pažeidžiami, šių asmenų skundų ar pranešimų pagrindu arba savo iniciatyva – Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, *Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos*, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos ar statinio saugos ir paskirties valstybinės priežiūros institucijos pagal kompetenciją; jeigu yra pažeistas viešasis interesas, šios institucijos dėl viešojo intereso gynimo turi teisę kreiptis į prokuratūrą; bylose dėl neteisėtai išduotų statybą leidžiančių dokumentų galiojimo panaikinimo atsakovais laikomi asmenys, neteisėtai pritarę statybą leidžiančio dokumento išdavimui. Pagal Statybos įstatymo 28¹ straipsnio 1 dalies 1 punktą, jeigu statybą

leidžiantis dokumentas išduotas neteisėtai, Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos, kiti šio įstatymo 23 straipsnio 30 dalyje nurodyti viešojo administravimo subjektai ar kiti asmenys, kurių teisės ir teisėti interesai yra pažeidžiami, kreipiasi į bendrosios kompetencijos teismą dėl statybą leidžiančio dokumento galiojimo panaikinimo ir statybos padarinių šalinimo, kai statyba yra pradėta.

62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, kad aplinkybė, jog kitiems asmenims (pavyzdžiui, prokuratūrai) suteikta teisė ginti viešąjį interesą bet kurioje srityje, nesudaro pagrindo atitinkamai valstybės institucijai nusišalinti ar kitaip faktiškai nevykdyti jai priskirtos veiklos. Tais atvejais, kai ieškinį pareiškia valstybės institucija pagal jai suteiktus įgalinimus jai priskirtoje veiklos srityje, ji įgyvendina viešąjį interesą, šiam interesui atstovauja ir jį gina nepriklausomai nuo to, ar ieškinyje nurodyta dėl viešojo intereso gynimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-109/2012](#)).
63. Nagrinėjamu atveju byloje teismai nustatė, kad 2014 m. Medžiakalnio geomorfologinio draustinio planavimo dokumentų rengimo metu ieškovė gavo piliečio A. V. prašymą išsiaiškinti, ar gretiname sklype draustinėje teisėtai statomas namas. Ieškovė minėtą prašymą 2014 m. birželio 16 d. pagal kompetenciją persiuntė nagrinėti Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Aplinkos ministerijos. Pastaroji 2014 m. gruodžio 12 d. rašte nurodė, kad pažeidimų vykdant statybos darbus nenustatė, ir pasiūlė ieškovei Statybos įstatymo 23 straipsnio 30 dalies pagrindu kreiptis į teismą arba į prokuratūrą, jeigu ji mano, kad yra pažeistas viešasis interesas. Byloje nustatyta, kad ieškovė 2015 m. kovo 3 d. raštu kreipėsi į Vilniaus apygardos prokuratūrą, prašydama kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo, tačiau prokuratūra 2015 m. kovo 10 d. raštu atsisakė tai daryti nurodydama, kad dėl statybą leidžiančio dokumento panaikinimo kreiptis į teismą suteikta teisė ir ieškovei. Pradinis ieškovės ieškinys teisme gautas 2015 m. balandžio 16 d.
64. Ieškovės kreipimosi į teismą metu galiojusios ABTĮ redakcijos 34 straipsnio 1 dalyje buvo reglamentuojama, kadpareiškėjo prašymu administracinis teismas skundo (prašymo) padavimo terminus gali atnaujinti, jeigu bus pripažinta, kad terminas praleistas dėl svarbios priežasties ir nėra aplinkybių, nurodytų ABTĮ 37 straipsnio 2 dalies 1–7 punktuose.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymėta, kad ABTĮ 33 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas procesinis teisės kreiptis į teismą terminas nėra naikinamasis, t. y. gali būti atnaujinamas, jei teismas nustato svarbias jo praleidimą lėmusias priežastis (ABTĮ 34 straipsnis, [CPK 78 straipsnio](#) 1 dalis). Sprendžiant dėl termino praleidimo priežasčių svarbos, be kitų aplinkybių, turi būti įvertinamas ir momentas, nuo kurio sąžiningai veikdamas asmuo turėjo suvokti galimą savo teisių pažeidimą, lemiantį poreikį dėl to kreiptis į teismą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-428/2011](#)).
66. Teisėjų kolegija, įvertinusi šios nutarties 63 punkte nurodytas byloje nustatytas aplinkybes, susijusias su ieškovės teisės kreiptis į teismą dėl statybą leidžiančio dokumento panaikinimo įgyvendinimu, konstatuoja, kad teismai pagrįstai konstatavo, jog šioje byloje pareikštu ieškiniu siekiama ginti viešąjį interesą, o ieškovės veiksmai, gavus piliečio prašymą išsiaiškinti, ar atsakovams M. N. ir G. N. priklausančiame sklype vykdoma statyba yra teisėta, nesudaro pagrindo spręsti, jog šiuo atveju ieškovė elgėsi neapdairiai ir nerūpestingai ar dėlšė kreiptis į teismą. Priešingai, šios nutarties 63 punkte nustatytos aplinkybės sudaro pagrindą konstatuoti, kad ieškovė rinko duomenis ir aiškinosi atsakovams M. N. ir G. N. priklausančiame žemės sklype vykdytos statybos teisėtumą.
67. Teisėjų kolegija neturi pagrindo sutikti su atsakovų M. N. ir G. N. kasacinio skundo argumentais, kuriais iš esmės teigiama, kad terminas, per kurį ieškovė turėjo kreiptis su ieškiniu į teismą, turėjo prasidėti bent jau 2014 m. birželio 16 d., t. y. prieš persiunčiant piliečio A. V. skundą Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai. Teisėjų kolegijos vertinimu, vien aplinkybė, kad ieškovė persiuntė piliečio prašymą nagrinėti pagal kompetenciją atsakovei Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Aplinkos ministerijos, nesudaro pagrindo daryti išvadą, jog prieš persiunčiamą gautą prašymą ieškovė buvo surinkusi pakankamai duomenų, leidžiančių spręsti apie atsakovams M. N. ir G. N. priklausančiame žemės sklype vykdytų statybų teisėtumą. Priešingai, atvejai, kai viena valstybės institucija kreipiasi į kitą valstybės instituciją prašydama pagal kompetenciją įvertinti ir išnagrinėti gautą tam tikrą informaciją, laikytina vienu iš duomenų apie galimai pažeistą viešąjį interesą rinkimo būdu.
68. Teisėjų kolegija iš dalies sutinka su atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos kasacinio skundo argumentu, kad ieškovė, gavusi atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos 2014 m. gruodžio 12 d. raštą dėl ieškovės persiunto pagal kompetenciją nagrinėti piliečio A. V. prašymo, nuo šios dienos galėjo jau žinoti visas aplinkybes, reikšmingas siekiant kreiptis į teismą dėl statybą leidžiančių ir kitų susijusių dokumentų panaikinimo. Vis dėlto, teisėjų kolegijos vertinimu, atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos atsakymas *per se* (pats savaime) negali būti vertinamas kaip momentas, nuo kurio laikytina, kad ieškovė surinko visus reikšmingus duomenis, siekiant nustatyti, ar nagrinėjamu atveju yra pažeistas viešasis interesas. Tuo labiau, kad byloje nustatyta, jog po atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos atsakymo gavimo ieškovė 2015 m. vasario 5 d. kreipėsi į Nacionalinę žemės tarnybą prie Žemės ūkio ministerijos prašydama patikslinti Nekilnojamojo turto registre registruotus duomenis apie atsakovams M. N. ir G. N. priklausančiam sklypui taikomus apribojimus dėl jo buvimo Medžiakalnio geomorfologiniame draustinyje.
69. Kita vertus, byloje ieškovė neginčijo aplinkybės, kad kreipdamasi į teismą buvo praleidusi vieno mėnesio kreipimosi į teismą dėl administracinių aktų panaikinimo terminą ir prašė jį atnaujinti.
70. Teismų praktikoje svarbiomis termino praleidimo priežastimis, sudarančiomis pagrindą praleistą įstatymo nustatytą terminą atnaujinti, gali būti pripažįstamos tik įstatymo nustatyto termino eigos metu egzistavusios aplinkybės, kurios klūdė asmeniui laiku ir tinkamai, tiesiogiai ar per atstovą įgyvendinti savo teises ir kurios nepriklausė nuo šio asmens valios (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-1644/2012). Pažymėtina, jog sprendžiant termino atnaujinimo klausimą, atsižvelgiama į svarbių aplinkybių atsiradimo momentą, jų egzistavimo trukmę, taip pat ar po to, kai minėtos aplinkybės išnyko, asmuo kreipėsi į teismą per protingą laiko tarpą, vertintina, ar asmuo buvo pakankamai atidus, sąžiningas, ar, priešingai, savo teises įgyvendino nerūpestingai, aplaidžiai. Šia prasme kiekvienam konkrečiam atvejui taikytini ne vidutiniai, o individualūs sąžiningo, atidaus bei rūpestingo elgesio standartai (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gegužės 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-798/2008; 2012 m. liepos 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. TA⁵²⁰-70/2012). Kai bylos šalis yra valstybės institucija, kaip yra šiuo atveju, jai keliama aukštesni rūpestingumo reikalavimai (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. spalio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. TA⁵²⁵-72/2011), tačiau sprendžiant skundo padavimo termino atnaujinimo klausimą, kiekvienam konkrečiam atvejui taikytini individualūs sąžiningo, atidaus bei rūpestingo elgesio standartai.
71. Klausimo dėl praleisto teisės kreiptis į teismą termino atnaujinimo nagrinėjimas visuomet susijęs su tam tikrų konkuruojančių tarpusavyje vertybių vertinimu. Nagrinėjamu atveju sprendžiant šį klausimą konkurencija kyla tarp teisiųjų santykių stabilumo užtikrinimo, kuris pagal kasacinio teismo praktiką nebūtų užtikrintas, jei teisiųjų santykių subjektai neribotą laiką negalėtų būti tikri, ar dėl jų atžvilgiu priimtų administracinių aktų nebus inicijuojamas viešojo intereso gynimo procesas teisme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugpjūčio 23 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-344/2011](#)), ir pažeistų valstybės interesų gynimo. Tiek pažeistų valstybės interesų gynimas, tiek civilinių santykių stabilumo užtikrinimas yra viešojo intereso dalys ir tik teismas nustato, kurį iš šių dviejų viešųjų interesų konkrečiu atveju reikėtų ginti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-578/2007](#); 2008 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-38/2008](#); 2010 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-177/2010](#)). Todėl kartais reikia ieškoti ne tik viešojo ir privataus intereso pusiausvyros, o tiesiog nustatyti kelių viešųjų interesų pusiausvyrą arba rinktis, kurio viešojo intereso gynyba konkrečiu atveju yra prioritetinė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-578/2007](#); 2010 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-143/2010](#)).

72. Pažymėtina, kad nagrinėjamu atveju ieškiniu pareikštais reikalavimais siekiama užtikrinti Medžiakalnio geomorfologinio draustinio, t. y. saugotinos teritorijos, kuriai nustatytas ypatingas teisinis režimas, apsaugą. Byloje pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad iki kreipiantis į prokuratūrą dėl viešojo intereso gynimo ieškovė buvo surinkusi pakankamai duomenų ieškiniui pareikšti, tačiau konstatavo, jog nagrinėjamu atveju svarbią reikšmę turi aplinkybė, kad ieškovė ieškinį pareikšė grinddama ne savo, bet įstatymų saugomus interesus siekdama, kad neliktų galiojanti teisėtai priimti administraciniai aktai.
73. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad teisėtų lūkesčių principas įtvirtina idėją, jog būtina pripažinti, gerbti ir ginti *teisėtai* įgytas civilines teises, t. y. asmuo, *teisėtai* įgijęs civilines teises, turi pagrįstą tikėjimą, kad savo teises galės įgyvendinti tiek veikdamas šiandien, tiek ateityje. Teisėtų lūkesčių apsaugos principas siejasi su pareiga laikytis prisiimtų įsipareigojimų bei teise pagrįstai tikėtis, kad asmens pagal galiojančius teisės aktus įgytos teisės bus išlaikytos tam tikrą laiką ir galės būti realiai įgyvendinamos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-48/2009; 2011 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-148/2011). Taigi viena iš teisėtų lūkesčių apsaugos principo taikymo sąlygų – kad asmuo būtų *teisėtai* pagal galiojančius teisės aktus įgijęs civilines teises.
74. Atsižvelgdama į pirmiau nurodytą teismų praktiką bei į tai, kad byloje pareikštu ieškiniu siekiama užtikrinti ypatingą teisinį režimą turinčios teritorijos – Medžiakalnio geomorfologinio draustinio – apsaugą, taip pat įvertinusi tai, kad nuo ieškovės kreipimosi į Vilniaus apygardos prokuratūrą (2015 m. kovo 3 d.) iki ieškinio teisme pareikšimo (2015 m. balandžio 16 d.) iš esmės praėjo tik pusantro mėnesio, teisėjų kolegija konstatuoja, kad teismai šiuo atveju pagrįstai atraukino ieškovei terminą reikalavimams panaikinti administracinius aktus pareikšti, o kasacinių skundų argumentai šiuo aspektu nesudaro pagrindo naikinti šios teisėtų ir pagrįstų teismų procesinių sprendimų dalies.

Dėl statybą leidžiančio dokumento ir kitų susijusių administracinių aktų (ne)teisėtumo

75. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad, sprendžiant statybos ir statybą leidžiančio dokumento teisėtumo klausimus, taikytinas grįžimo į buvusią padėtį modelis, reiškiantis, jog turi būti tiriama ir vertinama ta faktinė situacija, kuri buvo statybos pradžios ar statybą leidžiančio dokumento išdavimo momentais, taikomi tie teisės aktai, kurie galiojo būtent pirmiau įvardytais momentais. Kitoks aiškinimas suponuotų *lex retro non agit* (įstatymas neturi grįžamosios galios) principo pažeidimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 23 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-695/2018 65 punktas).
76. Byloje nustatyta, kad Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos 1992 m. rugsėjo 24 d. nutarimu Nr. I-2913 „Dėl regioninių parkų ir draustinių įsteigimo“, siekiant išsaugoti Baltijos aukštumų lankui būdingo smulkiakalvių ruožo fragmentą, Vilniaus rajone buvo įsteigtas Medžiakalnio geomorfologinis draustinis. Minėtame nutarime nurodyta, kad draustiniai įsteigti pagal Valstybinio žemėtvarkos instituto parengtus ir suderintus draustinių projektus. Šiuo nutarimu Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 1992 m. lapkričio 15 d. buvo įpareigota nustatyti regioninių parkų ribas ir pažymėti jas žemės reformos žemėtvarkos projektuose. Taip pat minėtu nutarimu Lietuvos Respublikos Vyriausybei pagal Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos departamento teikimą suteikta teisė keisti regioninių parkų ir draustinių ribas. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1997 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 1486 „Dėl naujų draustinių įsteigimo ir draustinių sąrašų patvirtinimo“ patvirtino valstybinių draustinių sąrašą, į kurį buvo įtrauktas Medžiakalnio geomorfologinis draustinis, kurio plotas 768,53 ha, ir pavedė Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijai įsteigtų draustinių patvirtintus ribų planus pateikti atitinkamų apskričių viršiniųjų administracijoms bei rajonų savivaldos institucijoms.
77. Byloje ginčijama statybą leidžiančio dokumento išdavimo metu galiojusio Statybos įstatymo (redakcija, galiojusi nuo 2011 m. spalio 1 d.) 6 straipsnio 1 dalies 2 punkte buvo nustatyta, kad rengiant statinio projektą, statant statinį, jį naudojant ir prižiūrint, be šio įstatymo, privaloma vadovautis kitais įstatymais, teisės aktais ir nustatyta tvarka patvirtintais normatyviniais statinio saugos ir paskirties dokumentais, reglamentuojančiais saugomų teritorijų, kraštovaizdžio, nekilnojamųjų kultūros paveldo vertybių ir jų teritorijų apsaugą. Atitinkamai Saugomų teritorijų įstatymo (redakcija, galiojusi nuo 2001 m. gruodžio 28 d.) 9 straipsnio 2 dalies 8 punkte buvo nustatyta, kad gamtiniuose ir kompleksiniuose draustiniuose draudžiama statyti su draustinio steigimo tikslais nesusijusius statinius, išskyrus pastatus esančius ir buvusius sodybose (kai yra išlikę buvusių statinių ir (ar) sodų liekanų arba kai sodybos yra pažymėtos vietovės ar kituose planuose, taip pat nustatant juridinį faktą), taip pat vietas, nustatytas draustinių tvarkymo planuose ar projektuose ir bendrojo planavimo dokumentuose, statyti pastatus ar didinti jų tūrus šlaituose, kurių nuolydis didesnis kaip 15 laipsnių, taip pat arčiau kaip 50 metrų nuo šių šlaitų viršutinės bei apatinės briaunos.
78. Byloje šalių neginčijama teismų išvada, kad prašomi panaikinti statybą leidžiantis dokumentas ir kiti susiję aktai išduoti dėl statinio statybos, kuri neatitiko nė vienos iš šios nutarties 77 punkte nurodytų išimčių, kai statyba draustinio teritorijoje būtų galima. Todėl, šalims nekvestionuojant šių išvadų, teisėjų kolegija jų pagrįstumo atskirai nevertina ir dėl jų nepasako.
79. Atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija kasaciniame skunde teigia, kad teismai pažeidė įrodymų tyrimo ir vertinimo taisykles bei nukrypo nuo šiuo klausimu suformuotos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos, taip pat nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos dėl Nekilnojamojo turto registro duomenų pripažinimo teisingais ir pareigos tikrinti jų patikimumą. Tuo tarpu atsakovas Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos kasaciniame skunde nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas visiškai nesirėmė byloje esančiais įrodymais ir nenurodė motyvų priimdamas sprendimą. Anot atsakovo, atsakovei Vilniaus rajono savivaldybės administracijai 2011 metais išduodant statybą leidžiantį dokumentą byloje ginčijamas Ūkininko vietos sodybai nustatyti parinkimo komisijos 2006 m. lapkričio 3 d. aktas Nr. 313 neturėjo juridinės galios, kadangi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimas, kuriame buvo reglamentuojama minėta procedūra, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. birželio 25 d. nutarimu pripažintas netekusiu galios.
80. Teisėjų kolegija, susipažinusi su byloje esančiais įrodymais, teismų procesinių sprendimų turiniu bei atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos šios kasacinio skundo dalies argumentais, daro išvadą, kad nagrinėjamu atveju nėra pagrindo su jais sutikti. Pažymėtina, kad kasacinis teismas ne kartą savo nutartyse yra pabrėžęs, jog teismai, vertindami šalių pateiktus įrodymus, remiasi įrodymų pakankamumo taisykle, o išvada dėl konkrečios faktinės aplinkybės egzistavimo daroma pagal vidinį teismo įsitikinimą, grindžiamą visapusišku ir objektyviu visų reikšmingų bylos aplinkybių išnagrinėjimu. Teismas turi įvertinti ne tik kiekvieno įrodymo įrodomąją reikšmę, bet ir įrodymų visetą ir tik iš įrodymų visumos daryti išvadą apie tam tikrų įrodinėjimo dalyku konkrečioje byloje esančių faktų buvimą ar nebuvimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-155/2010; 2011 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-35/2011). Teismas, vertindamas įrodymus ir jų pagrindu darydamas išvadas, turi vadovautis logikos dėsniais.
81. Apeliacinės instancijos teismas, atmesdamas atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos apeliacinio skundo argumentus, kad Nekilnojamojo turto registre tik daliai žemės sklypo įregistruota specialioji sąlyga – geomorfologiniai draustiniai sudarė pagrindą padaryti išvadą, jog statyba likusioje žemės sklypo dalyje buvo galima, nurodė, jog veiklos apribojimų ginčo sklype turėjo būti laikomasi nepaisant to, ar į Nekilnojamojo turto kadastrą bei Nekilnojamojo turto registrą buvo įrašyta specialioji naudojimo sąlyga pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 12 d. nutarimo Nr. 343 XXXVII („Geomorfologiniai draustiniai“) skyrių, kadangi veiklos apribojimais draustinyje taikomi nuo jų nustatymo, o ne įrašymo į Nekilnojamojo turto registrą.
82. CK 4.262 straipsnyje reglamentuojama, kad įrašyti į viešą registrą duomenys laikomi teisingais ir išsamiais, kol nenuginčijami įstatymų nustatyta tvarka. Iš esmės analogiška nuostata įtvirtinta ir Nekilnojamojo turto registro įstatymo 4 straipsnyje, kuriame nustatyta, kad visi nekilnojamojo turto registre esantys duomenys nuo jų įrašymo laikomi teisingais ir išsamiais, kol jie nenuginčyti įstatymų nustatyta tvarka. Pagal Nekilnojamojo turto registro įstatymo 42 straipsnio 1 dalį Nekilnojamojo turto registro centriname duomenų banke esantys duomenys yra

vieši, išskyrus įstatymų nustatytus apribojimus. Duomenys teikiami šio įstatymo ir Nekilnojamojo turto registro nuostatų nustatyta tvarka. Statybą leidžiančio dokumento išdavimo metu galiojusių Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastrų nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 30 d. nutarimu Nr. 587 (toliau – Nuostatai) (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. birželio 21 d. nutarimo Nr. 885 redakcija), 38 punkte nustatyta, kad: visi kadastro duomenys yra vieši, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus; kadastro duomenis duomenų gavėjams nuostatų nustatyta tvarka teikia kadastro tvarkymo įstaiga. Pagal šių nuostatų 2 punktą kadastro paskirtis – registruoti kadastro objektus, rinkti, kaupti, apdoroti, sisteminti ir kadastro duomenų gavėjams teikti kadastro duomenis ir dokumentus, atlikti kitus kadastro duomenų tvarkymo veiksmus. Vienas iš kadastro objektų yra konservacinės apsaugos prioriteto teritorijos: rezervatai, draustiniai ir paveldo objektai (Nuostatų 3.1 punktas). Tai reiškia, kad tiek Nekilnojamojo turto registras, tiek Saugomų teritorijų kadastras laikytini viešais registrais, kurių duomenys laikomi teisinais ir išsamiais, kol nenuginčijami įstatymų nustatyta tvarka (CK 4.262 straipsnis).

83. Nagrinėjamu atveju byloje susiklostė faktinė situacija, kai atsakovams M. N. ir G. N. priklausančiam sklypui nustatytos ir Saugomų teritorijų kadastru įregistruotos specialiosios žemės sklypo naudojimo sąlygos (geomorfologiniai draustiniai) neatitiko Nekilnojamojo turto registre įregistruotų šiam sklypui taikytinų specialiųjų naudojimo sąlygų. Saugomų teritorijų kadastru buvo nustatyta, kad visas atsakovams priklausančios žemės sklypas pateko į Medžiakalnio geomorfologinio draustinio teritoriją, po Vilniaus apskrities viršininko administracijos direktoriaus 2006 m. rugsėjo 12 d. įsakymo dėl kadastro duomenų patikslinimo, kuriuo buvo nustatyta, jog vienas žemės sklypas susideda iš dviejų sklypų, priėmimo Nekilnojamojo turto registre žemės sklypo naudojimo apribojimas buvo nustatytas ne visam, bet tik daliai žemės sklypo ploto.
84. Vis dėlto šiuo aspektu teisėjų kolegija laiko reikšminga Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką, susijusią su specialiųjų žemės naudojimo sąlygų taikymu, kai jos nėra įrašytos į Nekilnojamojo turto registrą, bei galimų procedūrinių tokių apribojimų nustatymo pažeidimų. Šio teismo pažymėta, kad aplinkybė, jog konkretizuoti apribojimai nebuvo įrašyti Nekilnojamojo turto registre, tačiau įrašyti Saugomų teritorijų valstybės kadastru, nereiškia, jog jie negalioja ar jais neturi būti vadovaujama. Apribojimų neįrašymas ar neteisingas įrašymas dokumente negali ir neturi būti traktuojamas kaip apribojimų negaliojimas (ar nebuvimas) konkrečioje vietoje (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. sausio 10 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA²²¹²-520/2018 ir kt.).
85. Pagal Statybos įstatymo 6 straipsnio 1 dalies 2 punktą, tiek rengiant statinio projektą, tiek statant, tiek pripažįstant statinį tinkamu naudoti privaloma vadovautis, be kita ko, teisės aktais, reglamentuojančiais saugomų teritorijų apsaugą. Ši nuostata patvirtina, kad saugomų teritorijų apsaugos reikalavimai yra sudėtinė statybų teisinio reguliavimo dalis. Tokią išvadą papildomai pagrindžia Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 3–4 punktų nuostatos, kurios aiškiai nurodo, kad, sprendžiant statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą įteisinimo klausimus, turi būti patikrinta, ar statyba neprieštaruja, *inter alia*, saugomų teritorijų apsaugos teisės aktų reikalavimams. Vadinas, saugomų teritorijų apsaugos reikalavimų statinio statybos veiklos vykdymo procese pažeidimas kartu reiškia ir statybos reikalavimų pažeidimą.
86. Byloje šalių neginčijama, kad remiantis Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos 1992 m. rugsėjo 24 d. nutarimu Nr. I-2913 „Dėl regioninių parkų ir draustinių įsteigimo“ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 1486 „Dėl naujų draustinių įsteigimo ir draustinių sąrašų patvirtinimo“ atsakovams M. N. ir G. N. priklausančias visas ginčo žemės sklypas šiuo metu patenka į Medžiakalnio geomorfologinio draustinio teritoriją. Teisėjų kolegija pritaria teismų padarytai išvadai, kad netinkamų duomenų į Nekilnojamojo turto registrą įrašymas buvo nutartas Vilniaus apskrities viršininko administracijos neteisėtų veiksmų, priimančios 2006 m. rugsėjo 12 d. įsakymą dėl kadastro duomenų patikslinimo, kuriuo vienam iš atsakovams M. N. ir G. N. priklausančių žemės sklypų buvo sumažintos taikomos specialiosios sąlygos, nurodant, kad jos taikomos ne visam sklypui.
87. Kaip pagrįsta pažymėjo apeliacinės instancijos teismas, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje konstatuojama, kad administraciniai sprendimai dėl specialiųjų žemės naudojimo sąlygų nurodymo viešame registre nėra tie aktai, kurių pagrindu yra nustatomos specialiosios žemės sklypų naudojimo sąlygos ir tokiu aspektu neturi būti vertinami (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. sausio 4 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁹⁹⁵-492/2015). Tai reiškia, kad nors Vilniaus apskrities viršininko administracijos 2006 m. rugsėjo 12 d. įsakymu dėl kadastro duomenų patikslinimo Nekilnojamojo turto registre buvo įregistruotos netikslios ginčo žemės sklypui taikomos specialiosios naudojimo sąlygos, jis negali būti prilyginamas administraciniam aktui, kuriuo nustatomos specialiosios žemės sklypo naudojimo sąlygos. Todėl atmetinas kaip nepagrįstas atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos argumentas, kad Nekilnojamojo turto registre statybą leidžiančio dokumento išdavimo ir kitų administracinių aktų priėmimo metu buvę duomenys apie žemės sklypui taikomas specialiąsias jo naudojimo sąlygas lemia išduoto statybą leidžiančio dokumento teisėtumą.
88. Taip pat teisėjų kolegija neturi pagrindo sutikti su atsakovo Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos kasacinio skundo argumentu, kad statybą leidžiančio dokumento išdavimo metu Ūkininko vietos sodybai nustatyti parinkimo komisijos 2006 m. lapkričio 3 d. aktas Nr. 313 neturėjo juridinės galios. Nors Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 1608 „Dėl statybų privačioje žemėje reglamento patvirtinimo“ iš tiesų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 616 yra pripažintas netekusiu galios, tačiau jame nėra nurodyta, kad visi iki jo pripažinimo netekusiu galios jo pagrindu priimti administraciniai aktai taip pat laikomi netekusiais galios. Teisėjų kolegija pažymi, kad pasikeitęs teisinis reglamentavimas *ex officio* (pagal pareigas) nelemia ir administracinių aktų, priimtų pagal tuo metu galiojusias teisės normas, negaliojimo.
89. Atsižvelgdama į tai, kas nurodyta pirmiau, teisėjų kolegija daro išvadą, kad nagrinėjamu atveju teismai tinkamai vertino byloje surinktus įrodymus, rėmėsi aktualiu teisiniu reglamentavimu ir jį aiškinančia teismų praktika bei pagrįstai pripažino negaliojančiais byloje ginčijamus statybą leidžiantį dokumentą bei su juo susijusius administracinius aktus. Kasacinio skundo argumentai nesudaro pagrindą panaikinti teisingos ir pagrįstos apeliacinės instancijos teismo nutarties dalies, kuria paliktas nepakeistas pirmosios instancijos teismo sprendimas dėl statybą leidžiančio dokumento ir su juo susijusių aktų panaikinimo.

Dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo

90. Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtinti nuosavybės neliečiamumas ir apsauga, be kita ko, reiškiantys, kad savininkas turi teisę su jam priklausančiu turtu atlikti bet kokius veiksmus, išskyrus uždraustus įstatymo, naudoti savo turtą ir lemti jo likimą bet kuriuo būdu, kuriuo nepažeidžiamos kitų asmenų teisės ir laisvės. Taigi pagal Konstituciją nuosavybės teisė nėra absoliuti, ji gali būti įstatymu ribojama dėl nuosavybės objekto pobūdžio, dėl padarytų teisei priešingų veikų ir (arba) dėl visuomenei būtino ir konstituciškai pagrįsto poreikio. Ribojant nuosavybės teises turi būti laikomasi šių sąlygų: ribojama remiantis įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves, Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, visuomenei būtinus konstituciškai svarbius tikslus (*inter alia*, aplinkos apsauga); paisoma proporcingumo principo.
91. Proporcingumo principas reiškia, kad įstatymų leidėjo ir kitų valstybės institucijų veiksmai ir taikomos priemonės (ribojimų, draudimų įvedimas) turi būti proporcingi siekiamiems tikslams ir interesų pusiausvyrai užtikrinti. Bet koks naudojimosi nuosavybe apribojimas turi būti ne tik teisėtas ir turėti tikslą, bet ir atitikti proporcingumo reikalavimą. Turi būti užtikrinta teisinga visuomenės bendrojo intereso poreikių ir atitinkamo asmens pagrindinių teisių apsaugos reikalavimų pusiausvyra. Reikiama pusiausvyra neužtikrinama, jeigu atitinkamam asmeniui tenka asmeninė ir per didelė našta (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. gruodžio 1 d. sprendimas byloje *Žilinskienė prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 57675/09, par. 45; 2013 m. lapkričio 13 d. sprendimas byloje *Pyrantienė prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 45092/07, par. 49).

92. Vertinant teisės į nuosavybę apsaugą neteisėtos statybos kontekste taip pat būtina užtikrinti visuomenės ir asmens interesų pusiausvyrą, todėl kai kuriais atvejais sprendimas statinį nugriauti gali būti laikomas tinkamu ir proporcingu padarytam teisės pažeidimui. Tokia priemonė ir Europos Žmogaus Teisių Teismo laikoma atitinkančia bendrąjį visuomenės interesą, t. y. turinčia teisėtą tikslą, jei šiomis priemonėmis siekiama atkurti teisės viršenybę (pašalinant neleistiną ir neteisėtą statinį), užtikrinti statybos normų laikymąsi, tvarkingą teritorijų planavimą, aplinkos apsaugą ir jei nepažeidžiamas proporcingumo aspektas. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos pažeidimai dažniausiai konstatuojami dėl ribojimo proporcingumo aspekto pažeidimo. Nuosavybės teisę ribojanti priemonė turėtų nustatyti teisingą visuomenės bendrųjų interesų poreikių ir reikalavimų, keliamų individo fundamentalių teisių apsaugai, pusiausvyrą, kuri nebus nustatyta, jei asmuo patirs individualią ir pernelyg didelę naštą (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. lapkričio 27 d. sprendimas byloje *Hamer prieš Belgiją*, pareiškimo Nr. 21861/03).
93. Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarime pažymėta, kad sprendimas įpareigoti statytoją statomą statinį nugriauti ar jį reikiamai pertvarkyti (dalį statinio nugriauti, jį perstatyti ir pan.) tais atvejais, kai atlikti statybos darbai toje vietoje yra apskritai negalimi, o nustatyti pažeidimai objektyviai gali būti pašalinami tik nugriauant ar perstatant statinį, yra proporcingas (adekvatus) padarytam pažeidimui bei atitinkantis siekiamus teisėtus ir visuotiniai svarbius tikslus apginti pažeistas asmenų teises, išlaikyti teisingą visuomenės ir asmens interesų pusiausvyrą, užtikrinti aplinkos, saugomų teritorijų ir vertingų vietovių, kitų gamtos objektų apsaugą, tinkamą, racionalų teritorijų naudojimą ir vertintinas kaip konstituciskai pagrįstas. Tame pačiame nutarime taip pat pažymėta, kad visa teisės sistema turi būti grindžiama konstituciniu teisinės valstybės principu, kuris suponuoja ir nustatytos teisinės atsakomybės proporcingumą; už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui, jos turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotiniai svarbius tikslus; tarp siekiamo tikslo ir pasirinktų priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyrą (proporcingumas). Taigi, jei neteisėtos statybos padarinius galima pašalinti statinio negriauant, jo griovimas gali reikšti proporcingumo principo pažeidimą.
94. Kasacinio teismo praktikoje irgi pripažįstama, kad neteisėtos statybos padariniai turi būti taikomi laikantis ginčo šalių interesų derinimo ir taikomų priemonių proporcingumo siekiamam tikslui principų; kurią iš įstatymo nurodytų priemonių taikyti, sprendžia teismas kiekvienu konkrečiu atveju, priklausomai nuo aplinkybių, kurioms esant padarytas teisės pažeidimas, taip pat pažeidimų sunkumo, ginamos teisės svarbos ir kitų aplinkybių; savavališkų statinių nugriovimas yra kraštutinė priemonė ir turi būti taikoma, nesant teisinės galimybės kitaip spręsti savavališkos statybos padarinių šalinimo klausimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-58/2008](#); 2009 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-240/2009; 2011 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-39/2011](#)).
95. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, kad neteisėtos statybos padariniai turi būti šalinami taikant įstatymus, galiojančius šių padarinių konstatavimo ir šalinimo metu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-492/2008](#); 2009 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-240/2009](#)).
96. Šiuo metu galiojančiame [CK 4.103](#) straipsnyje *expressis verbis* (aiškiai žodžiais; tiesiogiai) nereglamentuojama, kokią sprendimą gali priimti teismas, nagrinėjantis bylą dėl statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, civilinių teisių padarinių. Šio straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad teismas statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, padarinių šalinimo klausimą išsprendžia įstatymų nustatyta tvarka. Lietuvos Respublikos teritorijoje, jos išskirtinėje ekonominėje zonoje ir kontinentiniame šelfe statomų, rekonstruojamų ir remontuojamų statinių esminių architektūros reikalavimus, trečiųjų asmenų interesų apsaugos reikalavimus, statybos techninio normavimo, statybinių tyrimų, statinių projektavimo, statinių projektų ir statinių ekspertizės, statybos, statybos užbaigimo, statinių naudojimo ir priežiūros, griovimo tvarką, statybos dalyvių, viešojo administravimo subjektų, statinių savininkų (ar naudotojų) ir kitų juridinių ir fizinių asmenų veiklos šioje srityje principus ir atsakomybę reglamentuoja Statybos įstatymas (Statybos įstatymo 1 straipsnio 1 dalis), o konkrečiai statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimą – Statybos įstatymo 33 straipsnis. Toks teisinis reglamentavimas reiškia, kad [CK 4.103 straipsnio](#) normos, nustatančios statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, civilinius teisinius padarinius, turi būti taikomos kartu su viešosios teisės normomis, reglamentuojančiomis savavališkos statybos padarinių šalinimą.
97. Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalyje reglamentuojama, kad kai teismas panaikina statybą leidžiančio dokumento galiojimą, jis savo sprendimu gali priimti vieną iš sprendimų dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo: i) įpareigoti statytoją (užsakovą), jeigu jo nėra, – statinio ar jo dalies savininką, valdytoją, naudotoją, žemės sklypo ar jo dalies, kurioje pastatytas ar statomas statinys (jo dalis), savininką, valdytoją ar naudotoją per nustatytą terminą teismo pripažintų kaltais asmenų lėšomis nugriauti statinį ir sutvarkyti statybą; ii) įpareigoti statytoją (užsakovą) ar kitą asmenį per nustatytą terminą teismo pripažintų kaltais asmenų lėšomis išardyti perstatytas ar pertvarkytas statinio dalis ar atstatyti (atkurti) kultūros paveldo statinį (jo dalį) arba statinį (jo dalį), kurį (kurią) nugriovus (išardžius) buvo pažeistas viešasis interesas; iii) leisti asmeniui per nustatytą terminą pagal reikiamai pertvarkytus statinio projektinius dokumentus gavus naują statybą leidžiantį dokumentą perstatyti ar pertvarkyti statinį ar jo dalį, jeigu toks statinio perstatymas ar pertvarkymas yra galimas pagal galiojančius detaliuosius planus ar žemės valdos projektus (jeigu jie privalomi), taip pat bendruosius planus ar specialiojo teritorijų planavimo dokumentus ir tokia statyba neprieštarauja imperatyviems aplinkos apsaugos, paveldosaugos, saugomų teritorijų apsaugos teisės aktų reikalavimams, o šių veiksmų per nustatytą terminą neatlikus – vykdyti šios dalies 1 ar 2 punkte nurodytus reikalavimus; iv) įpareigoti kompetentingas institucijas per nustatytą terminą pagal statytojo (užsakovo) ar kito asmens tinkamai pertvarkytus statinio projektinius dokumentus (jeigu tai būtina), jeigu statinio statyba nepažeidžia galiojančių detaliųjų planų ar žemės valdos projektų (jeigu jie privalomi), taip pat bendrųjų planų ar specialiojo teritorijų planavimo dokumentų sprendinių ir tokia statyba neprieštarauja imperatyviems aplinkos apsaugos, paveldosaugos, saugomų teritorijų apsaugos teisės aktų reikalavimams, išduoti naują statybą leidžiantį dokumentą tuo atveju, kai statybą leidžiantis dokumentas buvo išduotas neteisėtai dėl kompetentingų institucijų neteisėtai atliktų procedūrų.
98. Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas, pripažinęs, kad pirmosios instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, jog statybą leidžiantis dokumentas ir kiti su juo susiję administraciniai aktai buvo išduoti neteisėtai, pažeidžiant teisės aktų reikalavimus, kadangi draudimas atsakovams M. N. ir G. N. priklausančiame žemės sklype vykdyti statybos darbus yra įtvirtintas imperatyviuose aplinkos apsaugos, saugomų teritorijų apsaugos teisės aktuose, šią aplinkybę laikė esmine sprendžiamas klausimą dėl neteisėtos statybos padarinių šalinimo, todėl konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai taikė kraštutinę neteisėtos statybos padarinių šalinimo priemonę – statinių nugriovimą. Teismas nesutiko su atsakovo argumentu dėl šios priemonės neproporcingumo. Taip pat apeliacinės instancijos teismas atmetė atsakovo argumentus dėl ginčo galimo išnykimo ateityje, nurodydamas, kad šios bylos dalykas nėra susijęs su Medžiakalnio draustinio ribų pakeitimu. Teisėjų kolegija, atsižvelgusi į atitinkamas nustatytas bylai teisingai išspręsti turinčias reikšmės aplinkybes, neturi pagrindo pritarti šioms teismų išvadoms.
99. Byloje nustatyta, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministras 2018 m. vasario 27 d. įsakymu nusprendė pritarti atsakovo M. N. ir G. N. pasiūlymui dėl draustinio ribų koregavimo, pavedė Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai pradėti koregavimo procedūras. Šiame įsakyme nurodė, kad Medžiakalnio draustinio ribose esančiame žemės sklype fluvioglacalinės kilmės unikalioms ir tipiškomis reljefo formoms (saugomoms vertybėms) padarytas nepataisomas mechaninis poveikis, todėl tolesnis konservacinės apsaugos prioriteto režimo taikymas neatitinka draustinio steigimo tikslų. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. gegužės 31 d. įsakymu Nr. D1-430 nutarta biudžeto lėšomis atlikti Medžiakalnio geomorfologinio draustinio ribų plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. spalio 22 d. nutarimu Nr. 1146, ir Medžiakalnio geomorfologinio draustinio tvarkymo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. gruodžio 18 d. įsakymu Nr. D1-1043, koregavimo procedūras.
100. Vis dėlto iš byloje esančių duomenų matyti, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija 2019 m. rugpjūčio 27 d. sprendimu, atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos siūlymą, sustabdė draustinio ribų pakeitimo procedūras dėl to, kad patvirtinus projektą nebūtų paneigiamas galimas atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos 2011 m. spalio 27 d. išduoto statybos leidimo saugomoje teritorijoje neteisėtumas, tokiu būdu išvengiant pagal galimai neteisėtai išduotą statybos leidimą įvykdytos statybos padarinių ir žalos

atlyginimo. Projekto derinimo procedūros atidėtos iki teisme bus priimtas įsiteisėjęs teismo sprendimas dėl statybą leidžiančio dokumento teisėtumo.

101. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kas nurodyta, konstatuoja, kad teismai, sprenddami klausimą dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo, nepagrįstai teisškai nereikšmingomis pripažino šios nutarties 99, 100 punktuose nurodytas byloje nustatytas aplinkybes dėl galimo draustinio ribų pakeitimo. Teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamu atveju, esant situacijai, kokia susidarė nagrinėjamoje byloje, kai draustinio ribų pakeitimo procedūros yra sustabdytos iki įsiteisėjęs teismų sprendimai dėl statybą leidžiančio dokumentų ir kitų su tuo susijusių administracinių aktų panaikinimo, egzistavo procesinės prielaidos priimti [CPK 261](#) straipsnyje įtvirtintą dalinį sprendimą dėl statybą leidžiančio dokumento ir kitų su juo susijusių administracinių aktų panaikinimo.
102. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad neteisėtos statybos padariniai turi būti taikomi laikantis ginčo šalių interesų derinimo ir taikomų priemonių proporcingumo siekiamam tikslui principų, kurių iš įstatymo nurodytų priemonių taikyti, sprendžia teismas kiekvienu konkrečiu atveju, priklausomai nuo aplinkybių, kuriais padarytas teisės pažeidimas, taip pat pažeidimo sunkumo, ginamos teisės svarbos ir kitų aplinkybių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-240-248/2017](#), 41 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
103. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad byloms, kuriose sprendžiami reikalavimai dėl savavališkos statybos ar statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo statinių nugriovimo būdu, yra būdingas viešojo intereso elementas. Viešojo intereso elemento buvimas (egzistavimas), *inter alia*, reiškia, jog teismui, nagrinėjančiam bylą, tenka aktyvesnis (negu įprastas) vaidmuo. Toks vaidmuo įrodinėjimo procese atsiskleidžia tuo aspektu, kad teismas, siekdamas išsiaiškinti bylai teisingai išspręsti reikšmingas faktines aplinkybes, turi teisę (tam tikrais atvejais netgi pareigą) savo iniciatyva rinkti įrodymus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-201-695/2018](#)).
104. Europos Žmogaus Teisių Teismas, pasisakydamas dėl valstybės klaidų taisymo, pažymėjo, kad gero valdymo principas neturėtų užkirsti galimybes valdžios institucijoms taisyti klaidas, net jei jos padarytos dėl jų pačių nerūpestingumo. Vis dėlto poreikis ištaisyti anksčiau padarytas klaidas neturėtų neproporcingai riboti naujos teisės, kurią asmuo įgijo gera valia, sąžiningai remdamasis valdžios institucijos veiksmų teisėtumu (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 12 d. sprendimas byloje *Pyranienė prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 45092/07; 2013 m. lapkričio 26 d. sprendimas byloje *Bogdel prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 41248/06; 2018 m. sausio 9 d. sprendimas byloje *Tumeliai prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 25545/14).
105. Teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas, vertindamas pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies dėl neteisėtos statybos padarinių šalinimo, pagrįstumą, netinkamai įvertino šiam klausimui tinkamai išnagrinėti reikšmingas faktines bylos aplinkybes, nesiaiškino byloje trečiuoju asmeniu dalyvaujančios Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kuri turi teisę priimti sprendimą dėl Medžiakalnio draustinio ribų pakeitimo, pozicijos dėl draustinio ribų pakeitimo. Tai lėmė, kad byloje liko nepašalintų abejonių dėl galimybes kitomis, mažiau atsakovų M. N. ir G. N. teisės varžančiomis, priemonėmis pašalinti neteisėtos statybos padarinius. Dėl to darytina išvada, kad klausimas dėl neteisėtos statybos padarinių šalinimo teismų buvo išspręstas netinkamai, nevisapusiškai įvertinus byloje susiklosčiusias aplinkybes.
106. Atsižvelgiant į tai, kad byloje liko neišspręstos teisškai reikšmingos aplinkybės dėl neteisėtos statybos padarinių šalinimo ir Medžiakalnio geomorfologinio draustinio ribų galimo pakeitimo, o kasacinės instancijos teismas fakto klausimą nespėdžia ir yra saistomas pirmosios bei apeliacinės instancijos teismų nustatytų faktinių aplinkybių ([CPK 351 straipsnio](#) 1 dalis), konstatuotina, jog apskūsta apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis dėl neteisėtos statybos padarinių šalinimo priimta nenustačius visų teisškai reikšmingų aplinkybių, todėl ši dalis yra naikintina ([CPK 346 straipsnio](#) 2 dalies 1 punktas, 359 straipsnio 3 dalis). Tai reiškia, kad šioje byloje egzistuoja pagrindas panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria pasisakyta dėl statinio nugriovimo, kaip neteisėtos statybos padarinių šalinimo priemonės taikymo, taip pat nutarties dalį, kuria nustatyti kalti dėl neteisėtos statybos asmens bei pasisakyta dėl jų atsakomybės laipsnio.
- Dėl ieškovės (ne)pripažinimo atsakove*
107. Tiek atsakovai M. N. ir G. N., tiek atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija kasaciniuose skunduose iš esmės teigia, kad ieškovė šioje byloje pati turėtų būti pripažinta atsakove. Atsakovai M. N. ir G. N. nurodo, kad pripažinus ieškovę bendraatsakove civilinė byla turėtų būti nutraukta, kadangi ginčo šalims sutampant, nebelineka teisinio ginčo, o nesant teisinio ginčo, nelineka ir procesinio ginčo, nes asmens ginčas su savimi nėra teisinis. Tuo tarpu atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija kasacinį skundą šiuo klausimu grindžia netinkamu [CPK 45 straipsnio](#), reglamentuojančio netinkamos šalies pakeitimą tinkama, taikymu.
108. [CPK 45 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad teismas, bylos nagrinėjimo metu nustatęs, kad ieškinyje pareikštas ne to asmens, kuriam priklauso reikalavimo teisė, arba ne tam asmeniui, kuris turi pagal ieškinį atsakyti, gali vienos iš šalių motyvuotu prašymu, nenutraukdamas bylos, pakeisti pradinį ieškovą arba atsakovą tinkamu ieškovu arba atsakovu.
109. [CPK 5 straipsnio](#), reglamentuojančio asmens teisę kreiptis į teismą teisminės gynybos, 1 dalyje nustatyta, kad kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas.
110. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad teisė į teisminę gynybą materialiaja prasme yra subjektinė teisė, priklausanti nuo materialiojo teisinio pobūdžio faktų. Atsakyti, ar asmuo turi šią teisę, galima tik nustačius visas bylos aplinkybes, ištyrus ir įvertinus bylos įrodymus, nustačius taikytiną teisės normą. Teismas į šį klausimą atsako priimdamas sprendimą. Įstatymas draudžia atsisakyti priimti ieškinį ar nutraukti bylą dėl materialiojo teisinio pobūdžio motyvų (pavyzdžiui, negalima atsisakyti priimti ieškinio motyvuojant reikalavimo teisės neturėjimu ar ieškinio senaties termino praleidimu). Tai svarbu teisei į ieškinio patenkinimą, o ne procesinei teisei į ieškinio pareikškimą. Toks teisinis reguliavimas siejamas su Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje ir 1950 m. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintais teisės į teisminę gynybą priėmimo ir universalumo principais. Situacija, kai asmuo netenka galimybes savo civilinio pobūdžio teisių klausimą išspręsti teisme, gali priylgti su Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) reikalavimais nesuderinamam teisingumo principo paneigimui (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. vasario 28 d. sprendimas byloje *Iserkva Sela Sosulivka prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 37878/02; 2011 m. birželio 21 d. sprendimas byloje *Zylkov prieš Rusiją*, peticijos Nr. 5613/04; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 10 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-353-690/2018](#) 12 punktą).
111. Civiliniame procese vyraujantis dispozityvumo principas lemia ieškovo teisę pasirinkti, kokio pobūdžio ir kokiam subjektui (kokiems subjektams) pareikšti reikalavimą (reikalavimus) ([CPK 13 straipsnis](#)). Atsakovų nurodomos aplinkybės dėl pačios ieškovės neva netinkamo pareigų vykdymo, lėmusio byloje ginčijamų administracinių aktų išdavimo neteisėtumą, vertintinos sprendžiant dėl ieškovės teisme pareikšto reikalavimo tenkinimo tik iš dalies arba iš viso netenkinimo, tačiau tai *per se* nesudaro pagrindo taikyti [CPK 45](#) straipsnyje įtvirtintą netinkamos šalies pakeitimą tinkama institutą.
112. Be kita ko, kaip nurodyta šios nutarties 86 punkte, teismai pagrįstai nusprendė, kad nagrinėjamu atveju Nekilnojamojo turto registre ginčo žemės sklypui taikytinų specialiųjų sąlygų plotas neteisingai nurodytas ne dėl ieškovės veiksmų ar pareigų vykdymo, kaip šiuo atveju įrodinėja atsakovai, o dėl Vilniaus apskrities viršininko administracijos darbuotojų neteisėtų veiksmų tikrinant kadastrinių matavimų atitiktį teisės aktų reikalavimams, kai specialioji žemės sklypo naudojimo sąlyga pradėta taikyti ne visam žemės sklypui. Todėl konstatuotina, kad teismai proceso

teisės normų, reglamentuojančių netinkamos šalies pakeitimą tinkama ir bylos nutraukimą, nepažeidė.

Dėl asmenų, neįtrauktų į bylos nagrinėjimą kaip trečiųjų asmenų, nepareiškančių savarankiškų reikalavimų

113. Apeliacinės instancijos teismas, nors nacionaliniam civiliniam procesui yra būdinga ribota apeliacija, reiškianti, kad pagal apeliacinio skundo argumentus patikrinamas tik pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumas ir pagrįstumas, *ex officio* (savo iniciatyva), nepriklausomai nuo to, ar tokie pagrindai nurodyti apeliaciniame skunde, patikrina, ar nėra absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų ([CPK 320 straipsnis](#)). Absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas egzistuoja, be kitų atvejų, tais atvejais, jeigu pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialiujų teisių ir pareigų ([CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punktas](#)).
114. Nusprendimas kasacinio teismo praktikoje suprantamas kaip teisių ar pareigų asmeniui nustatymas, pripažinimas, pakeitimas, panaikinimas ar kitoks nusprendimas, kuris turi įtakos neįtraukto dalyvauti byloje asmens teisei padėčiai ar padariniams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-346/2009](#); 2015 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-61-684/2015](#)). Aukštesnės instancijos teismas gali panaikinti žemesnės instancijos teismo sprendimą pagal [CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punktą](#) tik nustatęs ir įvardijęs, kokią konkrečiai įtaką teismo sprendimas turėjo neįtraukto į procesą asmens teisei padėčiai ir kokius įstatymo nustatytus padarinius teismo sprendimas sukėlė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-103/2010](#); 2013 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-113/2013](#); 2015 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-197-611/2015](#)). Kita vertus, kasacinis teismas yra ne kartą konstatavęs, kad tai, jog teismo sprendime asmuo nurodomas kaip tam tikro santykio subjektas, nekeičiant jo padėties, nesukuriant šiuo konstatavimu jam teisių ir pareigų, negali būti pripažįstama absoliučiu pagrindu naikinti teismo sprendimą (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-203/2008](#); 2010 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-103/2010](#); 2012 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-219/2012](#)).
115. [CPK 47 straipsnio 1](#) dalyje reglamentuojama, kad: tretieji asmenys, nepareiškę savarankiškų reikalavimų dėl ginčo dalyko, gali įstoti į bylą ieškovo arba atsakovo pusėje iki baigiamųjų kalbų pradžios, jeigu bylos išsprendimas gali turėti įtakos jų teisėms arba pareigoms; jie gali būti įtraukiami dalyvauti byloje taip pat motyvuotu šalių prašymu arba teismo iniciatyva.
116. Ieškovės kreipimosi į teismą metu galiojusios Statybos įstatymo redakcijos (redakcija, galiojusi nuo 2015 m. sausio 1 d.) 23 straipsnio 30 dalyje nustatyta, kad bylose dėl išduotų statybą leidžiančių dokumentų galiojimo panaikinimo atsakovais laikomi asmenys, pritarę statybą leidžiančio dokumento išdavimui, ir šiuos dokumentus išdavę subjektai. Tokia pati nuostata šiuo metu įtvirtinta aktualios Statybos įstatymo redakcijos 27 straipsnio 24 punkte.
117. Atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija kasaciniame skunde nurodo, kad į šią bylą nebuvo įtrauktos Vilniaus rajono savivaldybės administracijos 2011 m. spalio 20 d. statinių projekto sprendinių atitikties tikrinimo protokolą Nr. 4-897 pasirašiusios institucijos – Vilniaus visuomenės sveikatos centras, AB „Lesto“ ir AB TEO LT todėl teismas nepagrįstai išnagrinėjo bylą ir pasisakė dėl šių asmenų teisių, pareigų ir veiksmų teisėtumo, neįtraukdamas jų į bylos nagrinėjimą.
118. Teisėjų kolegija pažymi, kad Vilniaus rajono savivaldybės administracijos 2011 m. spalio 20 d. statinių projekto sprendinių atitikties tikrinimo protokolo Nr. 4-897 išdavimo metu galiojęs Statybos techninis reglamentas STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 27 d. įsakymu Nr. D1-826 (redakcija galiojusi nuo 2011 m. spalio 16 d. iki 2011 m. lapkričio 24 d.), (toliau – STR „Statybą leidžiantys dokumentai“) nustatė, kad statinio projektą pagal kompetenciją turėjo patikrinti šio reglamento 9 priedo 1, 3, 4, 5 punktuose nurodyti subjektai. Pagal STR „Statybą leidžiantys dokumentai“ 9 priedo 6 punktą, Valstybinei visuomenės sveikatos priežiūros tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos pavaldžios teritorinės visuomenės sveikatos priežiūros įstaigos tikrina visų statybos ir rekonstravimo projektų atitiktį visuomenės sveikatos saugos teisės aktų nustatytiems reikalavimams, išskyrus reglamentuojamus darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimus, o pagal 17 punktą, inžinerinių tinklų ir susisiekimo komunikacijų, prie kurių prijungiami sklypo inžineriniai tinklai ar susisiekimo komunikacijos, savininkų, valdytojų ar naudotojų kompetencija yra tikrinti projekto sprendinius, įgyvendinančius prisijungimo sąlygose nustatytus prisijungimo prie inžinerinių tinklų ar susisiekimo komunikacijų reikalavimus.
119. Teisėjų kolegija pažymi, kad šioje byloje Vilniaus rajono savivaldybės administracijos 2011 m. spalio 20 d. statinių projekto sprendinių atitikties tikrinimo protokolas Nr. 4-897, kurį pasirašė į šios bylos nagrinėjimą neįtraukti asmenys – Vilniaus visuomenės sveikatos centras, AB „Lesto“ ir AB TEO LT nėra ginčijamas nei dėl jo atitikties visuomenės sveikatos saugos teisės aktų nustatytiems reikalavimams, nei dėl jo atitikties prisijungimo prie inžinerinių tinklų ar susisiekimo komunikacijų reikalavimams. Todėl šiuo atveju nėra pagrindo sutikti su atsakovės Vilniaus rajono savivaldybės administracijos kasacinio skundo argumentu, kad bylą nagrinėję teismai pasisakė dėl šių asmenų teisių, pareigų ir veiksmų teisėtumo, neįtraukdami jų į bylos nagrinėjimą. Teisėjų kolegijos vertinimu, Statybos įstatymo nuostata, reglamentuojanti asmenis, laikomus atsakovais bylose dėl išduotų statybą leidžiančių dokumentų galiojimo panaikinimo, nereiškia, kad į tokių bylų nagrinėjimą kaip atsakovai įtraukiami visi statinio projektą tikrinę ir jiems pritarę subjektai, o įtraukiami tik tie asmenys, kurių netinkamu pareigų vykdymu grindžiamas reikalavimas dėl statybą leidžiančio dokumento galiojimo panaikinimo.
120. Be kita ko, atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija kasaciniame skunde teigia, kad teismai į bylą bent kaip trečiuosius asmenis turėjo įtraukti UAB korporaciją „Matininkai“, kuri 2006 metais būtent ir atliko kadastrinius matavimus, kuriuose buvo nustatyta, kad tik dalis žemės sklypo patenka į draustinio teritoriją.
121. Teisėjų kolegija neįžvelgia pagrindo pritarti šiems atsakovės argumentams dėl kelių priežasčių. Visų pirma, kasacinio teismo praktikoje laikomasi nuoseklios pozicijos, kad patys kadastriniai matavimai yra faktinio, o ne teisinio pobūdžio, kadangi jie nenustato asmenų teisių ar pareigų, o tik administracinėse procedūrose gali sudaryti pagrindą institucijoms priimti teisinius sprendimus, kuriais ir yra nusprendžiama dėl asmenų teisių ir pareigų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-304-695/2019](#), 2021 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-106-916/2021](#)). Atitinkamai tai reiškia, kad tokie aktai, iškilus ginčui dėl administracinių aktų nustatytų teisių ir pareigų galiojimo ar apimties, nesudaro savarankiško nagrinėjimo dalyko. Procesine prasme tai leidžia daryti išvadą, kad šiuos dokumentus sudarę asmenys nėra materialinio teisinio santykio dalyviai civiliniame ginče dėl asmens teisių nustatymo ar apimties. Antra, šioje byloje sprendžiama ne dėl administracinių aktų, priimtų UAB korporacijos „Matininkai“ atliktų kadastrinių matavimų pagrindu, galiojimo, o dėl statybą leidžiančio ir su juo susijusių kitų administracinių dokumentų panaikinimo.
122. Todėl konstatuotina, kad teismų procesiniais sprendimais nėra modifikuotos UAB korporacijos „Matininkai“ materialiosios teisės ir pareigos, t. y. [CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punkto](#) prasme nėra nuspręsta dėl šio asmens materialiujų teisių ir pareigų. Pažymėtina, kad pats aptariamo asmens kaip trečiojo asmens neįtraukimas į bylos procesą gali sukelti (negatyviuoju aspektu) procesinių pasekmių, t. y. šios bylos išsprendimas neturės prejudicinės reikšmės tokiam asmeniui ([CPK 279 straipsnio 4 dalis](#)), tačiau tokių pasekmių kilimo galimybė nesudaro absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo. Todėl konstatuotina, kad nagrinėjamu atveju teismai nepažeidė [CPK 14 straipsnio 3](#) dalyje įtvirtinto draudimo teismui, priimant sprendimą, spręsti klausimą dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teisių ir pareigų.

123. Nustačiusi, kad apskūsta apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis dėl neteisėtos statybos padarinių šalinimo priimta nenustačius visų teisškai reikšmingų aplinkybių, teisėjų kolegija konstatuoja, kad nagrinėjamu atveju egzistuoja pagrindas panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria atsakovai M. N. ir G. N. per 6 mėnesius nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo atsakovų Vilniaus rajono savivaldybės administracijos lėšomis (50 procentų), Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos lėšomis (30 procentų) bei Aplinkos apsaugos departamento lėšomis (20 procentų) įpareigoti pašalinti statybos padarinius, nugriauant statinius ir sutvarkant statybą vietą ([CPK 346 straipsnio](#) 2 dalies 1 punktą, 359 straipsnio 3 dalį).
124. Panaikinus apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį dėl neteisėtos statybos padarinių pašalinimo, taip pat naikintinos ir skundžiamos nutarties dalys, kuriomis nuspręsta dėl atsakingų už neteisėtą statybą asmenų ir jų kaltės. Kadangi pastarosios skundžiamos nutarties dalys naikintinos dėl netinkamai išnagrinėto neteisėtos statybos padarinių šalinimo klausimo, dėl kitų kasacinių skundų argumentai, susijusių su atsakovų Vilniaus rajono savivaldybės administracijos, Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos bei Aplinkos apsaugos departamento kalte ir atsakomybe už neteisėtą statybą, teisėjų kolegija nepasisako.
125. Bylos dalys, dėl kurių panaikintinos skundžiamos apeliacinės instancijos teismo nutarties dalys, perduotinos iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.
126. Panaikinus nurodytas apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis, naikintinos ir apeliacinės instancijos teismo nutarties dalys, kuriomis palikta nepakeista pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo bei nepaskirstytos bylinėjimosi išlaidos, patirtos apeliacinės instancijos teisme. Šios išlaidos teismo turės būti paskirstytos atsižvelgiant į patenkintų ir atmestų ieškinio reikalavimų proporciją bylos dalį dėl statybos padarinių šalinimo išnagrinėjus iš naujo.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

127. Atsakovai M. N. ir G. N. prašo priteisti 2 925 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimą, pateikę šias išlaidas pagrindžiančius dokumentus. Taip pat prašymą dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo pateikė ir atsakovė Vilniaus rajono savivaldybės administracija, ji prašo priteisti iš ieškovės Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos 3523,53 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų už kasacinio skundo parengimą, atlyginimą, pateikę šias išlaidas pagrindžiančius dokumentus.
128. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. liepos 14 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, šioje byloje kasaciniame teisme patirta 12,02 Eur tokio pobūdžio bylinėjimosi išlaidų ([CPK 79 straipsnis](#), 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 92 straipsnis).
129. Perdavus bylos dalį iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui, šių ir kitų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui, atsižvelgiant į galutinį bylos išnagrinėjimo rezultatą ([CPK 93 straipsnis](#)).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

nutaria:

Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. lapkričio 10 d. nutarties dalį, kuriomis paliktos nepakeistos Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. sausio 23 d. sprendimo dalys dėl įpareigojimo atsakovus M. N. ir G. N. per 6 mėnesius nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo atsakovų Vilniaus rajono savivaldybės administracijos lėšomis (50 procentų), Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos lėšomis (30 procentų) bei Aplinkos apsaugos departamento lėšomis (20 procentų) pašalinti statybos, atliktos žemės sklype (kadastrinis Nr. *(duomenys neskelbtini)*), esančiame *(duomenys neskelbtini)*, pagal Vilniaus rajono savivaldybės administracijos išduotą statybos leidimą Nr. 538 padarinius – nugriauti statinius ir sutvarkyti statybą vietą – ir bylinėjimosi išlaidų paskirstymo panaikinti ir perduoti bylą dėl šių dalių iš naujo nagrinėti Panevėžio apygardos teismui.

Likusią Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. lapkričio 10 d. nutarties dalį palikti nepakeistą.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Virgilijus Grabinskas

Andžej Maciejevski

Antanas Simniškis